

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Barbora Kučerová

Čas a jeho reflexe v právu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, Csc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 19. 12. 2016

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. 12. 2016

Barbora Kučerová

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce, doc. JUDr. Michaelé Hendrychové, CSc., za vstřícný přístup, odborné rady, cenné připomínky a veškerý věnovaný čas.

Též děkuji svým rodičům, přátelům a všem blízkým za jejich neutuchající podporu nejen po dobu mého studia.

Obsah

Úvod	1
1. Vnímání času od počátku lidstva	3
2. Čas jako dělitelná veličina	5
3. Čas ve starověkém Římě.....	6
3.1. Čas dle Isidora Sevillského	6
3.2. Vývoj římského kalendáře.....	7
4. Gregoriánská reforma kalendáře.....	10
5. Čas a právo.....	11
5.1. Vigilantibus iura scripta sunt.....	11
5.2. Význam času v právu	12
5.2.1. Vznik a zánik práva.....	14
5.2.2. Obvyklá denní doba	14
5.2.3. Uplynutí doby.....	14
5.2.4. Změna věřitele a dlužníka	15
5.3. Časový okamžik a běh času.....	15
5.4. Počítání času v občanském zákoníku	17
5.4.1. Počítání času.....	18
5.4.2. Dny pracovního klidu.....	19
6. Institut promlčení v soukromém právu	20
6.1. Pojem a podstata promlčení dle občanského zákoníku	21
6.1.1. Promlčení a dobré mravy	22
6.2. Námitka promlčení	24
6.2.1. Doba ke vznesení námitky promlčení	25
6.2.2. Vzdání se námitky promlčení.....	26
6.2.3. Neúčinnost námitky promlčení	26

6.3.	Promlčení subjektivních práv	27
6.3.1.	Promlčení osobnostních práv	28
6.3.2.	Promlčení práva na výživné	29
6.3.3.	Promlčení majetkových práv	29
6.3.4.	Promlčení zástavního a zadržovacího práva	30
6.3.5.	Promlčení, vzájemnost a započtení pohledávek.....	31
6.3.6.	Promlčení práva zapsaného ve veřejném seznamu nebo v rejstříku zástav	32
6.4.	Promlčecí lhůta	32
6.4.1.	Obecný počátek běhu promlčecí lhůty	33
6.4.2.	Některá zvláštní ustanovení o počátku běhu promlčecí lhůty.....	34
6.4.3.	Délka promlčecí lhůty	37
6.4.4.	Běh promlčecí lhůty	41
7.	Institut prekluze v soukromém právu	43
7.1.	Prekluzivní lhůta.....	44
8.	Vydržení.....	46
8.1.	Předmět vydržení.....	47
8.2.	Podmínky vydržení.....	51
8.2.1.	Držba pravá, poctivá a řádná.....	51
8.2.2.	Vydržecí doba	52
8.2.3.	Nečinnost vlastníka při vydržení.....	55
8.3.	Mimořádné vydržení.....	55
8.4.	Zákaz vydržení	56
9.	Doložení času.....	57
10.	Pohled do zahraničí	59
10.1.	Rakouská právní úprava	59
10.1.1.	Promlčení v ABGB	60

10.1.2. Vydržení v ABGB	61
10.2. Právní úprava ve Velké Británii	62
10.2.1. Promlčení ve Velké Británii	62
10.2.2. Vydržení ve Velké Británii	63
Závěr	65
Seznam zkratk	68
Seznam použité literatury a právních předpisů	69
Resumé	76
Abstract	77
Klíčová slova	79
Key words	79

Úvod

„O čase není možno dáti definici jako o pojmu složeném, a cokoli se v tom ohledu za definici vydávalo, objevilo se napotom, že jest pouhá diallela více méně zakrytá, ...“¹.

Cílem této práce je zachytit čas jako veličinu, která ovlivňuje lidský život víc, než kterákoli jiná, a která je jednou z nejdůležitějších právně relevantních událostí, se kterými právo spojuje určité právní následky. Považuji za důležité (a neméně zajímavé) podívat se ve výkladu o času jako právní události na úplný počátek – jak člověk začal čas vnímat, počítat, dělit, a jak vlastně vzniklo pojetí času, jak je známe dnes – včetně podoby současného kalendáře. Dále se zaměřím na bližší výklad institutů, které s časem souvisí, a které jsou neodmyslitelnou součástí právního řádu již od dob římského práva – vydržení, promlčení a prekluze.

Tato práce rozhodně nemá, a vzhledem ke svému rozsahu ani mít nemůže, za cíl podrobnější rozbor soukromých institutů, jež s časem bezprostředně souvisí. Ráda bych však zmapovala působení času v kontextu zákona č. 89/2012, občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“ či „ObčZ“) a shrnula své poznatky do jedné, přehledné práce, jež dostojí svému názvu.

Jak již bylo nastíněno výše, v prvních kapitolách se budu věnovat vývoji času z pohledu metafyziky, ovlivněna především významnými filozofy své doby – sv. Augustinem a Mirceou Eliadem. Dále se v rámci historického exkurzu do působení času v každodennosti lidských činností zaměřím na vznik kalendáře a úlohu času za dob starého Říma.

V následujících kapitolách propojím čas jako fyzikální veličinu s pojetím času jako významné právní skutečnosti, jež svým pouhým plynutím způsobuje vznik, změnu a zánik práv a povinností.

¹ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Pátý díl. C-Čechůvky. V Praze: J. Otto, 1892. Str. 863.

V dalším výkladu pak přiblížím problematiku jednotlivých institutů promlčení, prekluze a vydržení, jejich jednotlivých složek, podmínek a případných aplikačních problémů se zaměřením na současnou, relativně novou, právní úpravu.

Hovoříme-li o reflexi času v soukromém právu, nelze vynechat ani pojednání o podmínkách a doložení času, jakožto vedlejších ustanovení právního jednání.

1. Vnímání času od počátku lidstva

„Vím to, když se mě naň nikdo netáže; mám-li to však někomu vysvětliti, nevím.“²

Snaha definovat čas jakožto filosoficko – fyzikální pojem je jedním z nejstarších a nejrozporuplnějších témat dávných i současných filosofů a fyziků. Od počátků civilizace se v pojetí a vnímání času mnohé změnilo. Mircea Eliade, rumunský historik a filosof, rozlišuje dle přístupu k vnímání času člověka archaického a historického. Archaický člověk čas vnímal jako cyklické střídání ročních období, dne a noci, koloběhu přírody, a absolutní počátek času spojoval s božským stvořením světa, který se však neustále opakoval v souvislosti s velkými událostmi, se kterými se archaický člověk nebyl schopen jinak vyrovnat (války, velké přírodní katastrofy). Jediný čas, který si byl schopen uvědomit, byl čas biologický.³ Vnímání času u „primitivních“ společností bylo přísně ohraničeno tzv. regeneračními (očišťovacími) rituály a obřady, které měly za následek anulování doby, konkrétního času. Tehdejší člověk se jimi zbavoval vzpomínek na minulost, resp. na své hříchy, a takové periodické rituály zpravidla úzce souvisely s kosmologickými a biologickými ději. V krajním důsledku tedy archaický člověk nevěnoval času žádnou pozornost, a naopak se snažil vzdorovat vzniku dějin všemi možnými prostředky.⁴ S vývojem společnosti však lidstvo začíná vnímat čas jako jev kontinuální (*tempus continuum*), který plyne ze své povahy nepřetržitě bez ohledu na další okolnosti, a který má za následek lineární sled událostí při utváření dějin.⁵ Člověk historický se snaží překonat mýtus o „věčném návratu“ (tedy věčném zániku a vzniku civilizací nebo celého Kosmu, a s tím související neustálé obnovování času)⁶.

V okamžiku, kdy pro člověka začíná čas sehrávat zásadnější úlohu, je nutné jej pojmenovat, vypočíst a rozdělit. Lidé začali vnímat pravidelné střídání světla a tmy, pravidelné změny vzhledu měsíce a období tepla a zimy. Tato pozorování dala lidstvu objevit

² AUGUSTIN, sv.. *Vyznání*. 3. vyd. Přeložil Mikuláš LEVÝ. Praha: Kalich, 1992. Str. 391

³ ELIADE, M. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování*. 2., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2009. Str. 81.

⁴ ELIADE, M. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování*. 2., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2009. Str. 75-6.

⁵ ELIADE, M. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování*. 2., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2009. Str. 77.

⁶ ELIADE, M. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování*. 2., opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2009. Str. 77.

zákonitosti, které umožňovaly změřit jednotlivé časové úseky, a byly prvním krokem ke vzniku kalendáře.

2. Čas jako dělitelná veličina

Základním předpokladem pro definování plynutí času, respektive jeho počítání, je stanovení pevných a jednoznačně určených základních časových úseků. Pozorování jednotlivých cyklických přírodních jevů vedlo k určení základních jednotek času – dne a roku. Zatímco délka dne je stálá a neměnná, problematika počítání délky roku je již poněkud složitější. Rozlišujeme následující typy roku: rok solární, rok lunární a rok, který je vypočten kombinací obou – rok lunisolární.⁷

Sluneční (solární) kalendář je založen na pohybu Slunce, měsíční (lunární) na pohybu měsíce a jeho cílem byla shoda dnů v měsíci s měsíčními fázemi, a konečně kalendář lunisolární, který se snaží sladit oba druhy v jeden, je mimořádně složitý a i v dnešní době je používán například jako oficiální kalendář Izraele.

Moderní kalendář je založen na tzv. tropickém roku, který by měl přesně odpovídat délce slunečního roku. Původně byl vypočten v délce 360 dní, před pěti tisíci lety jej staří Egypťané a Číňané upřesnili na délku 365 dní, a několik století před našim letopočtem byla jak v Egyptě, tak v Číně délka roku určena na 365,25 dne.⁸

⁷ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Třináctý díl. Jana - Kartas. V Praze: J. Otto, 1898. Str. 777.

⁸ SELEŠNIKOV, S. I. *Člověk a čas: Dějiny kalendáře a chronologie*. Praha: Práce, 1974. Str. 31-33.

3. Čas ve starověkém Římě

Úloha času v římském právu byla bezpochyby stejně důležitá, jako je dnes. Příkladem může být význam dosažení různých věkových hranic, lhůty stanovené pro uplatnění některých typů žalob či běh času u vydržení. Zásadní otázkou ve starověkém Římě bylo též rozlišení dnů, kdy bylo možno vykonávat jen určité činnosti, např. dny sněmovní, dny, které byly vyhrazeny náboženským svátkům, nebo dny kdy bylo možno soudit.⁹

3.1. Čas dle Isidora Sevillského

Dělení času a pojmenování jednotlivých časových úseků se kromě jiných věnoval také sevillský biskup Isidor (* asi 560, †636 Sevilla). Ve svém díle *Etymologiae* se zabýval výkladem původu odborných pojmů z nejrůznějších oborů - hudby, lékařství, práva a státovědy a dalších. V hlavě nazvané „O okamžiku a hodině“ pak píše: „*Čas se dělí na okamžiky, hodiny, dny, měsíce, roky, pětiletí, věky a období.*“¹⁰ V další hlavě pak jednotlivé časové úseky popisuje blíže, ne všechny ovšem mají význam z hlediska využití právem.

V díle Isidora Sevillského nalezneme dělení běhu času na hodiny (*hora*), dny (*dies*), měsíce (*mens*) a roky (*annus*). Odkaz na tyto časové úseky nacházíme především v uložení času (*dies*), jakožto vedlejší ustanovení právních jednání.¹¹ Zde římské právo rozlišovalo buď lhůtu počínací (*dies a quo*), kdy účinky právního jednání dle vůle jednajícího nastávají od určitého okamžiku, nebo lhůtu končící (*dies ad quem*), které určují časový okamžik, kdy se účinky právního jednání mají skončit. Nezáleží přitom, zda je časový okamžik určen konkrétním dnem či jen budoucí událostí, která ovšem musí nastat (např. smrt bratra). Takto časově omezené právo bylo považováno za právo přítomné, odložen byl pouze výkon takového práva. Tím se uložení času liší od podmínky (*condicio*), jež činí účinky právního jednání závislé na nejisté budoucí události. Jako příklad podmínky související s určením času

⁹ SKŘEJPEK, M. Tempus v dílech některých poklasických autorů. In: KNOLL, Vilém (ed.). *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2007*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. Str. 117.

¹⁰ SKŘEJPEK, M. Tempus v dílech některých poklasických autorů. In: KNOLL, Vilém (ed.). *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2007*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. Str. 118.

¹¹ SKŘEJPEK, M. Tempus v dílech některých poklasických autorů. In: KNOLL, Vilém (ed.). *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2007*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. Str. 119.

uvedme *dies incertus an, certus quando* (den je nejistý, jestliže však nastane, ví se kdy; např. až bratr dosáhne zletilosti, toho dne se však bratr nemusí dožít) a *dies incertus an, incertus quando* (den není jistý, neví se ani, kdy nastane; např. až se bratr ožení).¹²

Sevillský biskup znal pouze rok klasický, čítající 365 dní, vypočtený jako oblouk, za který se Slunce vrátí do svého výchozího bodu. Isidor se dále zmiňuje o třech druzích roku: lunárním o třiceti dnech, solárním o dvanácti měsících v délce měsíčního cyklu, a tzv. velkém roku, který uplyne v okamžiku, kdy všechny planety zaujmou výchozí pozici.¹³

Pětiletí (*lustrum*) mělo význam jednak pro úpravu náboženských ceremonií (*ius divinum*), jednak byla na dobu zpravidla jednoho *lustra* uzavírána i smlouva o pachtu a nájmu.¹⁴ Zajímavostí je pak výklad pojmu „věk“ (*saeculum*). Věk lze jednak vyložit jako pokolení, jednak jako století. Zvláštní význam má věk pro časové omezení institutu *ius in agro vectigali*¹⁵, které bylo uzavíráno právě na dobu jednoho věku, což v tomto případě znamenalo dobu 99 let.

3.2. Vývoj římského kalendáře

Tématu času (lat. *tempus*) se ve svém spisu *Saturnalia* věnoval i římský gramatik a novoplatonský myslitel Ambrosius Theodosius Macrobius, který působil na přelomu 4. a 5. stol. n. l.. V Macrobiově díle nalezneme především informace o římském kalendáři. Samotné slovo „kalendář“ pochází z římského *calendarium*, neboli „kniha pohledávek“ římských bankéřů. V těchto knihách byly dny jednoho měsíce seřazeny do tabulky pod sebou a ve vedlejších sloupcích se uváděly údaje jako je písmeno dne v týdnu, datum dne, úřední značka dne a další.¹⁶

¹² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, Str. 100-105.

¹³ SKŘEJPEK, M. *Tempus v dílech některých poklasických autorů*. In: KNOLL, Vilém (ed.). *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2007*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. Str. 119-120.

¹⁴ SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského*. Díl II. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Klasická právníká díla (Wolters Kluwer ČR). Str. 66.

¹⁵ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. Str. 201.

¹⁶ BAHNÍK, V. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974. Str. 304.

Svůj výklad Macrobius začíná na počátku doby královské pojednáním o kalendáři, jehož údajným zakladatelem byl sám král Romulus. Počátek římského letopočtu, tedy římský rok nula, je datován k založení Říma v roce 753 před Kristem. Rok čítal pouhých 304 dnů a skládal se z desíti měsíců (*Martius, Aprilis, Maius, Iunis, Quintilis, Sextilis, September, October, November, December*). Zbylé dny v období zimního měsíce nepatřily do žádného měsíce. Prvním měsícem byl březen (*Martius*) a jednotlivé měsíce trvaly třicet nebo jedenatřicet dní.

Romulův nástupce Numa Pompilius ve snaze sjednotit původní kalendář s rokem dle dvanácti lunárních cyklů, jež používali mimo jiné starověcí Řekové, zavedl kolem r. 713 př. n. l. další dva měsíce - leden a únor (*Ianuarius* a *Februarius*). Nové měsíce čítaly oba dvacet osm dní, padesát dnů přidaných a šest dní vzatých po jednom z měsíců, které původně trvaly třicet dnů. Součet byl tedy celkem 354 dnů v roce. Nedlouho poté však přidal Pompilius měsíci *Ianuarius* z důvodů politických a sakrálních ještě jeden den, aby tak v celém roce, s výjimkou února, byl lichý počet dní. Ve snaze oba kalendáře, římský i řecký, znovu sjednotit, dala tato jednodenní odchylka v budoucnu vzniknout myšlence zavedení přestupného měsíce.¹⁷

Nejvýznamněji římský kalendář reformoval v roce 46 př. n. l. Gaius Julius Caesar v roce svého třetího konsulátu, inspirován solárním kalendářem egyptským. Vypracováním nové podoby kalendáře byl pověřen řecký astronom Sósigenes z Alexandrie, který ve spolupráci s předními filozofy a matematiky té doby předložil návrh kalendáře dnes nazývaného Juliánský. Délka nového roku čítala 365 a čtvrt dne. Byl tedy zaveden čtyřletý cyklus, jehož první rok měl být vždy rokem přestupným o 366 dnech, po němž měly následovat tři roky obyčejné o 365 dnech. Počet dní v jednotlivých měsících už odpovídal dnes používanému kalendáři s výjimkou onoho přestupného roku, kdy byl jeden den navíc přidáván 24. února, a byl proto nazýván „zdvojený den“ (*dies bissextus*). V zájmu sjednocení roku kalendářního a úředního, neboť od r. 153 př. n. l. nastupovali nově zvolení římské konzulové do úřadu v lednu, byl přeložen začátek roku na leden (*Ianuarius*), avšak původní názvy, jako např. *December* (v překladu desátý měsíc), zůstaly zachovány. Dva roky po zavedení nového

¹⁷ SKŘEJPEK, M. Tempus v dílech některých poklasických autorů. In: KNOLL, Vilém (ed.). *Acta historico-
iuridica Pilsnensia 2007*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. Str. 120-121.

kalendáře byl na návrh politického činitele Marca Antonia přejmenován měsíc červenec (*Quintilis*) k počtě vojevůdcově na *Julius*.^{18,19}

Tato velká reforma kalendáře znamenala zásadní změnu v životech římských občanů a způsobila i počáteční zmatky se vsouváním přestupných dní. Tyto nesrovnalosti pak Caesarův nástupce Augustus roku 8 př. n. l. odstranil a na jeho počest bylo měsíci *Sextilis* dáno nové jméno *Augustus*. Zároveň byly změněny počty dní v jednotlivých měsících tak, že z února byl jeden den přidán do srpna, ze září do října a z listopadu do prosince. Tím byl juliánský kalendář konečně dotvořen a od roku 325, kdy se Nicei sešel první ekumenický koncil, jež vedle jiných závažných rozhodnutí přijal tento kalendář pro celý křesťanský svět, zůstal téměř po celé Evropě jediným kalendářem až do konce šestnáctého století, a v některých zemích dokonce do prvních desetiletí století dvacátého. Kupříkladu uvedme Rusko (reforma 1918) a Řecko (reforma 1923), které především z důvodů náboženských zavedení nového kalendáře dlouho odmítaly.²⁰

¹⁸ Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Třináctý díl. Jana - Kartas. V Praze: J. Otto, 1898. Str. 777.

¹⁹ MACROBIUS, Ambrosius Theodosius. *Saturnálie*. Praha: Herrmann & synové, 2002. Str. 141 – 142.

²⁰ SELEŠNIKOV, S. I. *Člověk a čas: Dějiny kalendáře a chronologie*. Praha: Práce, 1974. Str. 50-64.

4. Gregoriánská reforma kalendáře

Pro úplnost je třeba zmínit dovršení vývoje kalendáře reformou papeže Řehoře XIII. v roce 1582, kdy byl zaveden kalendář, který užíváme i v dnešní době.

Juliánský rok trval 365 dnů a šest hodin, čímž se nepatrně liší od délky tropického roku, ten je přesně o 11 minut a 14 vteřin delší. Tato nepřesnost má za následek, že se jednou za 128 let předběhne o jeden den. K vyřešení tohoto problému od 14 stol. n. l. zasedalo několik koncilů a byly vypracovány různé reformy juliánského kalendáře. Definitivní podobu tzv. gregoriánského kalendáře²¹ převzala komise vedená Ignatiem Dantim z návrhu italského profesora perudžské univerzity Luigi Lilia zvaného též Aloisius Lilius. Nastřádaná nepřesnost byla napravena posunutím data ze čtvrtka 4. října na pátek 15. října 1582. Navíc, bylo nutno zabránit dalším rozdílům do budoucna, čehož bylo dosaženo „vypuštěním“ tří přestupných let ze čtyř století. Na to Lilio též pamatoval a vypočítal, že z roků počínajících století budou obyčejnými ty, jejichž první dvě čísla jsou čtyřmi nedělitelná (1700, 1800, 1900, 2100, ...).

Zavádění nového kalendáře naráželo mnohdy na značný odpor a přechod jednotlivých zemí na nový kalendář trval téměř tři století.²² I v dnešní době ovšem některé země tradičně používají kalendář vlastní – Saudská Arábie, kde platí islámský kalendář, Etiopie s etiopským kalendářem, Írán a Afghánistán, kde je používám perský kalendář, Izrael, která se řídí židovským kalendářem a Indie používající svůj indický národní kalendář.

²¹ Podle papeže Řehoře XIII., který roku 1582 ustanovil zvláštní komisi pověřenou vypracováním nového kalendáře.

²² SELEŠNIKOV, S. I. *Člověk a čas: Dějiny kalendáře a chronologie*. Praha: Práce, 1974. Str. 50-64.

5. Čas a právo

Čas je z hlediska práva významnou právní událostí (skutečností), nikdy však nevystupuje sám o sobě, vždy o něm uvažujeme v souvislosti s jiným právním jevem, např. právním jednáním.²³ V právu rozlišujeme působení času v určitém okamžiku jednak jako pevně stanovený čas (den, část dne, okamžik, ...), jednak jako plynoucí čas (lhůta nebo doba, ale také plynoucí čas obecně – vlastnictví, ...). Dále rozlišujeme čas, od kterého právní následky nastávají (*dies a quo*) a čas, kterým právní následky končí (*dies ad quem*).²⁴

Veškeré lidské chování, tedy i takové, které vyvolává právní účinky v podobě vzniku, zániku nebo změny práv a povinností, se uskutečňuje v určitém čase a prostoru. Teorii kontinuálního plynutí času je možné beze zbytku uplatnit ve světě historických a fyzikálních zákonů, nemusí však platit vždy i v prostředí právním. V právu občanském rozlišujeme mezi přirozeným počítáním času (*tempus continuum*) a počítáním právním. V některých případech se při počítání lhůt a dob nepřihlíží k určitým časovým jednotkám, typicky ke dnům pracovního klidu. Takové počítání času „užitého“ (*tempus utile*) je známo již z dob římského práva, kdy se do běhu lhůty započítaly jen dny, kdy bylo možno určité právo vykonat (např. podat žalobu ve dnech soudních).

5.1. *Vigilantibus iura scripta sunt*

Mezi základní zásady, na nichž je postaveno soukromé právo včetně práva občanského, patří zásada *vigilantibus iura scripta sunt*, neboli právo přeje bdělým, každý necht' si střeží svá práva. Původ této zásady nalezneme, jak již latinský název napovídá, v římském právu. V současné právní úpravě není tato zásada výslovně zakotvena, její působení je ovšem patrné v úpravě mnohých právních institutů. V občanském právu se tato zásada výrazně projevuje především v právní úpravě hmotněprávních lhůt a dále například v úpravě zajišťovacích prostředků.

²³ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 207

²⁴ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné.* 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 2005. Str. 171.

Význam této zásady spočívá v tom, že jen člověku uvědomělému, aktivnímu, který o svá práva pečuje, právo pomáhá. Jedním ze základních projevů zásady autonomie vůle je možnost, nikoli povinnost, svá subjektivní práva uplatňovat.²⁵ Právní úprava promlčecích a prekluzivních lhůt naznačuje, že některá subjektivní práva, která jsou sice zaručena normami práva objektivního, nemusí být po určité (zákonem určené) době vymahatelná. Subjektivními právy (oprávněnými) rozumíme míru možného a dovoleného chování subjektu práva způsobem, který nezakazuje právo objektivní. Vymahatelnost subjektivních práv je tedy spojena s jejich obranou ze strany státu, i s jejich včasným uplatněním. Promlčená práva přestávají být právně vymahatelná, tedy ztrácí ochranu ze strany veřejné moci, ale stále existují v podobě tzv. *naturálního práva*.²⁶ V takovém případě již záleží na povinném, zda povinnost odpovídající subjektivnímu právu oprávněného splní, či nikoli. V případě, že tak učiní, splnění povinnosti neznamená bezdůvodné obohacení nositele subjektivního práva.²⁷

5.2. Význam času v právu

Čas, respektive jeho plynutí, považujeme za jednu z nejvýznamnějších právních událostí, a to nejen v kontextu práva občanského, nýbrž v rámci celého právního řádu. Právními událostmi rozumíme právní skutečnosti, které nastávají mimovolně, bez projevu vůle osob, jichž se právní následky týkají. Jestliže je v právní normě stanoveno, že s uplynutím časové lhůty nebo s dosažením určité časové hranice jsou spojeny určité právní následky, jedná se o právní událost.²⁸ Právní události mohou dále spočívat v působení přírodních sil (přírodní pohromy), působení fyzikálních sil (smyk pneumatik na kluzké vozovce), může se jednat o přirozené biologické procesy (narození dítěte, smrt).

²⁵ HURDÍK, J. *Zásady soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. Str. 139-140.

²⁶ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 407.

²⁷ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 407.

²⁸ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Str. 145-150.

Právními skutečnostmi pak rozumíme takové okolnosti, s nimiž právo spojuje vznik právních následků, tedy vznik, zánik nebo změnu subjektivních práv a povinností. Občanskoprávní skutečnosti jsou takové objektivní skutečnosti, jež jsou předvídané v hypotéze občanskoprávní normy, a které vedou ke vzniku následků upravených dispozicí této (případně jiné) normy. Výjimečně může být právním důvodem vzniku právního následku vedle právních skutečností také zákon sám. Občanskoprávní skutečnosti dělíme, dle míry závislosti volního lidského chování na vznik právně relevantního následku, na skutečnosti objektivní (tedy nezávislé) a subjektivní. Mezi skutečnosti subjektivní obvykle řadíme právní jednání, konstitutivní rozhodnutí státního orgánu a vytvoření věci (díla). Naopak skutečnostmi objektivními, které nejsou závislé na lidském chování, rozumíme občanskoprávní události (§ 600 ObčZ). Ovšem některé právní následky předvídané zákonem či zamýšlené vůlí stran jsou vyvolány až působením více právních skutečností, popř. kombinací s právní událostí. Příkladem uveďme nabytí vlastnického práva na základě vydržení nebo promlčení práva na plnění. V takových případech hovoříme o tzv. komplexních právních skutečnostech.²⁹

Význam času nejen v civilním právu souvisí především s ochranou důvěry a stability právních poměrů. Některá práva vznikají teprve po určitém časovém období, jiná po určité době skončí. Na základě právních institutů spojených s časem se faktické stavy přeměňují na stavy právní – čas má tedy normativní význam.³⁰ Z hlediska občanského práva jsou významné instituty promlčení (§ 609 a násl.), prekluze (§ 654), vydržení (§ 1089 a násl.) a doložení času (§ 548 a § 549).

Právní následky, tj. vznik, změnu nebo zánik práv a/nebo povinností, právo spojuje buď s určitým časovým okamžikem (den, jeho začátek či konec), který nastane v důsledku plynutí času, nebo s dovršením určitého času, resp. s koncem běhu času.³¹

²⁹ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 202.

³⁰ TICHÝ, L.. *Obecná část občanského práva.* 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 350.

³¹ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 203.

5.2.1. Vznik a zánik práva

S plynutím času může zákon nebo ujednání stran spojovat vznik či zánik subjektivního práva nebo povinnosti. Povinnost vzniká nebo se právo se nabývá počátkem příslušného dne, nevylučuje-li to povaha případu (§ 601 odst. 1 ObčZ). Smyslem tohoto pravidla je odstranění pochybností ohledně vzniku a zániku práv a povinností, které spolu bezprostředně souvisí, respektive na sebe bezprostředně navazují. Jestliže právo vzniká v návaznosti na zánik práva jiného, obojí nastane v též okamžik, není-li to vyloučeno ujednáním stran. V důsledku toho se vznik a zánik subjektivních práv překrývá v jediném časovém okamžiku, a to zpravidla na konci dne.

5.2.2. Obvyklá denní doba

Ke stanovení doby určené k uplatnění práv či splnění povinnosti, jež je třeba splnit či uplatnit v určitý den nebo do určitého dne, vycházíme z pravidla, dle kterého je tak třeba učinit v obvyklou denní dobu. Tím se rozumí např. obvyklé provozní hodiny podnikatelů či různých institucí, přičemž je nutné brát v potaz též pracovní nebo zaměstnanecký časový rozvrh příslušné osoby nebo instituce.

Účelem citovaného pravidla je ochrana právního styku a zamezení zneužívání práva. Při výkonu práva, případně povinnosti, by tedy měl být brán ohled na druhou stranu v souladu s principem poctivosti (§ 6 ObčZ) a z něho vyplývajícího zákazu zneužití práva (§ 8 ObčZ). Výjimky ze zmíněného pravidla tvoří situace, kdy je třeba přihlídnout ke zvláštním okolnostem případu, případně vyplývá-li něco jiného ze zavedeného právního jednání smluvních stran či z obchodních nebo společenských zvyklostí.

5.2.3. Uplynutí doby

Práva a povinnosti časově omezené zaniknou uplynutím doby určené zákonem či dohodou stran (§ 603 ObčZ). Uplynutím doby zaniká právo nebo povinnost bez dalšího, aniž je potřeba projevit zvlášť vůli pro vyvolání tohoto právního následku. Odlišujeme tedy dobu trvání práva od doby splnění práva (srov. § 1968), jež na trvání práva nemá mít vliv.

Vedle toho odlišujeme dobu trvání práva (občanský zákoník mluví o „době“) a lhůtu pro uplatnění nebo vykonání práva (pojem „lhůta“).

Rozlišují se lhůty promlčecí a prekluzivní. To je odezvou toho, že promlčením právo či povinnost nezaniká, pouze se oslabuje, naproti tomu prekluze znamená zánik práva v důsledku jeho neuplatnění ve stanovené lhůtě.

Doba, stejně jako lhůta, může být stanovena jednak pevně, tj. určením konkrétního posledního dne doby nebo lhůty, jednak délkou (počtem hodin, dnů, měsíců či let). Může ji také určit skutečnost, jež v budoucnu nastane (např. dosažení určitého věku).

5.2.4. Změna věřitele a dlužníka

Právní nástupnictví v podobě změny věřitele nebo dlužníka běh doby nebo lhůty neovlivňuje (§ 604 ObčZ). Přitom je nepodstatný důvod předmětné změny – může k ní dojít na základě právního jednání, či události. Právně irelevantní je i okolnost, že namísto fyzické osoby nastoupí osoba právnická³². Právní nástupce vstupuje do práv a povinností na místo dlužníka či věřitele a tím přebírá závazek v nezměněném stavu. Zvláštním případem, který potvrzuje uvedené pravidlo je započtení doby, po kterou byla řádně a poctivě držena vydržená věc (právo) právním předchůdcem ve prospěch vydržitele (§ 1092 a 1096 ObčZ).

5.3. Časový okamžik a běh času

Časovým okamžikem rozumíme den či kratší časovou periodu, kdy dojde k určité právně-relevantní události – uzavření smlouvy, smrti člověka, atd.³³ Jde o rozhodující údaj, který nabývá v občanském právu značného významu, neboť se mnohé právní následky pojí právě k určitému časovému okamžiku. Práva a povinnosti v jeho důsledku mohou vznikat, zanikat

³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.11.1974, sp. zn. 3 Cz 66/74. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 5. 11. 2016]: „*Okolnost, že na pojišťovnu přechází právo pojištěného vůči jinému na náhradu škody z pojistné události až do výše plnění, které pojištěnému poskytla (§ 368 odst. 1 ObčZ), nemá vliv na právo dlužníka namítat vůči pojišťovně promlčení a na počátek běhu promlčecí doby.*“

³³ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 208.

nebo se měnit. Časový okamžik může být jednak stanoven zákonem, jednak vyplývat ze smluvního ujednání stran.

Právním důvodem vzniku, zániku nebo změny práv a povinností může být též *běh času*. Rozumíme jím uplynutí času v rámci určitého vymezeného časového úseku.

Právní teorie zná jednak pojem „dovršení času“, kdy s dosažením určitého dne je spojen určitý právní následek, např. v den následující po splatnosti pohledávky ji věřitel může vymáhat soudní cestou, v den dosažení zletilosti nabývá osoba plné svéprávnosti atd.

Dále můžeme hovořit o tzv. „plynutí času“, kdy se rozlišují doby a lhůty. Lhůta i doba představují časový úsek ohraničený začátkem a koncem. Dle důvodové zprávy k ustanovení § 600 - § 608 ObčZ se: *„dobou rozumí časový úsek, jehož uplynutím zaniká právo nebo povinnost bez dalšího, aniž je potřeba pro vyvolání tohoto právního následku zvláště projevit vůli (§ 603). Naproti tomu jako lhůta se označuje časový úsek stanovený k uplatnění práva u druhé strany, popř. u jiné osoby, anebo u soudu nebo jiného příslušného orgánu.“*³⁴ Objektivním právem tedy může být jednak určena doba, po kterou je možno určité právo a/nebo povinnost vykonat nebo po kterou trvá (např. doba nájmu), jednak může být nějakou právní skutečností určena lhůta k právnímu jednání (např. promlčecí lhůta). S uplynutím takové lhůty mohou být spojeny pozitivní či negativní právní následky, v závislosti na tom, zda byla lhůta určena ke konání či ke zdržení se konání. Občanský zákoník z r. 1964 a další právní předpisy soukromého práva (např. zákon č. 101/1963 Sb., zákon o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku nebo zákon č. 65/1965, zákoník práce) nijak důsledně výrazy doba a lhůta nerozlišovaly. Zatímco se terminologie občanského zákoníku z roku 1964 ustálila na výrazu „promlčecí doba“, oba zákony používaly výraz „promlčecí lhůta“. To však v praxi mohlo vést k mnohým interpretačním problémům, např. ohledně stanovení konce této promlčecí lhůty (doby) v souvislosti s pravidlem, že případně-li poslední den

³⁴ Důvodová zpráva NOZ - konsolidovaná verze. In: *Obcanskyzakonik.justice.cz* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-09-08]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. Str. 143.

lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, pak je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den (§ 122 odst. 3 občanského zákoníku z roku 1964, srov. § 607 ObčZ).³⁵

Občanskoprávní teorie zavádí několikeré členění dob a lhůt. Rozeznáváme např. lhůty (a doby) zákonné a smluvní, rigorózní (pevně stanovené) a pořádkové (spočívající ve stanovení konkrétní délky doby nebo lhůty vzhledem k okolnostem případu), hmotněprávní a procesněprávní. V případě hmotněprávní lhůty je nutné před jejím koncem právo vykonat či uplatnit u toho subjektu, u něhož vykonáno či uplatněno má být. Případný písemný projev vůle jedné strany musí v okamžiku skončení lhůty být v dispoziční sféře druhé strany. Proto je za okamžik vzniku smlouvy považován až okamžik doručení akceptace oferty oferentovi.³⁶ V české hmotněprávní úpravě občanského práva je tedy uplatňována tzv. *teorie dojití*.^{37,38}

Naproti tomu pro zachování procesněprávní lhůty postačí, je-li projev vůle jedné strany včas předán přepravci (poště) s úkolem doručit je adresátovi.³⁹

5.4. Počítání času v občanském zákoníku

*„Čas v právním obchodě má význam zvláště tím, že účinek právních jednání závisí na tom, zdali v určité době vykonány byly, a že skutečnosti a stavy, jistou dobu trvavší, mají jisté právní účinky. Proto stanoví právo pravidla o tom, jak čas se dělí a počítá.“*⁴⁰

³⁵ Důvodová zpráva NOZ - konsolidovaná verze. In: *Obcanskyzakonik.justice.cz* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-09-08]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. Str. 144.

³⁶ Důvodová zpráva NOZ - konsolidovaná verze. In: *Obcanskyzakonik.justice.cz* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-09-08]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. Str. 434.

³⁷ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 172-173.

³⁸ Na rozdíl od úpravy některých zahraničních právních řádů, kde se uplatňuje *teorie učinění*, tj. projev vůle je nabídkou již v okamžiku, kdy byl učiněn.

³⁹ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 209-210.

⁴⁰ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopédie obecných vědomostí. Pátý díl. C-Čechůvky. V Praze: J. Otto, 1892. Str. 865

Jak již bylo zmíněno výše, významným hlediskem pro počítání času v občanském právu je rozdělení lhůt na lhůty procesní a hmotněprávní (neboli *lhůty materiální*). Úprava pravidel pro počítání času v občanském právu hmotném je obsažena v ustanoveních § 605 - § 608 občanského zákoníku a vztahuje se jen na právní skutečnosti v rámci jeho působnosti. Tato pravidla jsou svojí povahou dispozitivní a zákonného režimu bude použito pouze v případě, kdy si strany výslovně neujednají pravidla jiná.

5.4.1. Počítání času

Při stanovení počátku lhůty nebo doby, jež jsou určeny podle dnů, vycházíme z obecného pravidla, které říká, že lhůta nebo doba započne běžet následujícím dnem po právní skutečnosti, která je rozhodná pro její počátek (§ 605 ObčZ). Den, kdy právní skutečnost nastala, se tedy do zákonné lhůty či doby nezapočítává. Je-li tedy např. stanovena lhůta sedmi dnů od určité právní skutečnosti (např. od okamžiku uzavření smlouvy), která nastala 1. dubna, počátek lhůty připadne na 2. dubna a konec na 8. dubna. Jelikož zákonodárce blíže neupravil pravidla pro stanovení počátku lhůty určené delším časovým úsekem než dny, použije se analogicky stejné úpravy na lhůty nebo doby určené podle týdnů, měsíců či let,⁴¹ a to na rozdíl od lhůt určených kratšími časovými úseky (hodiny, minuty), na něž se použije speciální úprava (§ 608 ObčZ). Lhůta nebo doba určená kratšími časovými jednotkami než jsou dny, počíná okamžikem, kdy došlo ke skutečnosti rozhodné pro její počátek a končí uběhnutím stanovené doby či lhůty.

Lhůta (doba) v délce týdnů, měsíců nebo let, uplyne dnem, který se pojmenováním nebo označením shoduje se dnem, kdy nastala rozhodná právní skutečnost (§ 605 odst. 2 ObčZ). Nastane-li tedy právní skutečnost rozhodná pro měsíční lhůtu 1. dubna, lhůta skončí 1. května. V praxi samozřejmě může nastat situace, kdy poslední den lhůty (doby) určené měsíci nebo roky připadne na den, který se v posledním měsíci (roce) nevyskytuje – v takovém případě je považován za poslední den lhůty poslední den posledního měsíce. Je-li např. určena měsíční lhůta od 31. března, konec lhůty připadne na 30. dubna. Konec lhůty

⁴¹LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. Str. 2162.

nebo doby určené v kratších časových jednotkách, než jsou dny, nastane uplynutím dané lhůty.

Dalším případem určení délky doby nebo lhůty je určení poloviny měsíce a středu měsíce. Polovinou měsíce rozumíme patnáct dnů, zatímco středem měsíce rozumíme jeho patnáctý den. Jedná se v mnoha případech o tzv. právní fikci, neboť fakticky může polovina měsíce připadat na jiný den (u měsíců o délce 31 nebo 28 dní). Z důvodu vyšší právní jistoty a předcházení sporů se tedy zákonodárce rozhodl stanovit toto obecné pravidlo vyjádřené v § 606. Smluvní strany si pak mohou ujednat pravidlo pro určení poloviny nebo středu měsíce odlišné. Je-li lhůta (doba) určena v délce měsíce (více měsíců) a části měsíce, počítáme nejprve celé měsíce a až následně část. Je-li např. stanovena lhůta dva měsíce a dva týdny, nejprve budeme počítat měsíce, posléze týdny.

5.4.2. Dny pracovního klidu

Do určení konce lhůty významně zasahuje zvláštní pravidlo, které může mít za následek faktické prodloužení dotyčné lhůty. Jedná se o případy, kdy poslední den lhůty připadne na sobotu, neděli či svátek⁴², pak rozumíme posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den (§ 607 ObčZ). Jak vyplývá ze znění předmětného ustanovení, jež nezmiňuje též *dobu*, toto pravidlo se uplatní pouze pro úpravu lhůt, např. lhůty promlčecí.

⁴² Svátkem rozumíme státní svátky a ostatní svátky, dohromady též dny pracovního klidu dle § 3 zákona č. 245/2000, o státních svátcích, ostatních svátcích a o dnech pracovního klidu.

6. Institut promlčení v soukromém právu

„Promlčením práva soukromého nazýváme ústav právní, podle kterého práva subjektivná (oprávnění) zanikají, jestliže po určitý zákonem vycílený čas vykonávána nebyla.“⁴³

Prvním z právních institutů, který bezprostředně souvisí s plynutím času, je institut *promlčení*. Promlčením rozumíme marné uplynutí lhůty stanovené zákonem či ujednáním stran k vykonání určitého práva.⁴⁴

Počátky právní úpravy promlčení nalezneme již v římském právu, ačkoli oproti současnému právnímu pojetí bylo možno promlčet jednak jednotlivá práva (jak je tomu i dnes), jednak i právo uplatnit žalobu na ochranu těchto práv. Klasické římské právo původně nespojovalo možnost uplatnění žaloby na ochranu soukromoprávního nároku s tokem času a plynutím lhůt. Takové „věčné“ žaloby byly tehdy nazývány *actiones perpetuae*. Až s nástupem působení magistrátu byla omezena možnost uplatnění některých žalob lhůtou v délce jednoho roku. Po jejím marném uplynutí náležela žalovanému proti těmto tzv. „terminovaným žalobám“ (*actiones temporales*) námitka promlčení (*exceptio temporis* nebo *praescriptio annalis*). Až za doby císaře Theodosia II.⁴⁵ byla rozsáhlou rekodifikací zavedena ucelenější právní úprava promlčení, přičemž původně časově neomezeným žalobám byla zavedena promlčecí lhůta třicetiletá (v některých zvláštních případech až čtyřicetiletá či stoletá).⁴⁶ Lhůta k promlčení počala běžet v okamžiku, kdy bylo možno uplatnit žalobu před soudem (*actio nata*), tj. když oprávněnému vznikne nárok. Promlčením nárok nezaniká, nýbrž je zeslaben tím, že pozbývá žalovatelnosti.⁴⁷ Stejně jako dnešní právní úprava, i úprava římskoprávní znala institut „přetržení promlčení“ (*interruptio*) v okamžiku, kdy je nárok včas

⁴³ Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Dvacátý díl. Pohora – Q. v. V Praze: J. Otto, 1903. Str. 766.

⁴⁴ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 409.

⁴⁵ * 408 - † 450 n. l.

⁴⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. Str. 129.

⁴⁷ SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského*. Díl I. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). Str. 52.

uplatněn, a „stavení promlčení“ (*praescriptio dormit*), kdy pro určitou právně relevantní okolnost nemůže promlčecí lhůta započít nebo pokračovat (srov. § 653 ObčZ).⁴⁸

Promlčení považujeme za složenou (komplexní) právní skutečnost, jež je tvořena během času v podobě promlčecí lhůty, a nekonáním toho, kdo konat mohl a měl. Promlčením právo, nezaniká, je pouze oslabeno tím, že ztratilo nárok na jeho uplatnění, avšak existuje dál v podobě tzv. *naturální obligace*. Povinnému subjektu zanikne povinnost splnit dluh a vznikne mu právo vznést proti uplatněnému nároku u soudu námitku promlčení. Plnil-li však povinný poté, co bylo právo promlčeno, jedná o plnění po právu. Jestliže povinný při uplatnění nároku u soudu námitku promlčení uplatní, soud promlčené právo nepřizná a žalobu zamítne. Je však na povinném, aby námitku promlčení před soudem vznesl, neboť soud ke skutečnosti, že je právo promlčeno, *ex officio* nepřihlíží.

6.1. Pojem a podstata promlčení dle občanského zákoníku

Jak již bylo řečeno výše, promlčení představuje právní následek skutečnosti, že došlo k marnému uplynutí lhůty pro výkon subjektivního práva, tj. uplynula tzv. „promlčecí lhůta“ stanovená občanským zákoníkem či ujednáním stran, aniž by oprávněný své právo vykonal (§ 609 ObčZ). Je důležité zdůraznit, že důsledkem marného uplynutí této lhůty není zánik takového subjektivního práva, ale pouze vznik práva k uplatnění námítky promlčení povinným u soudu. K samému zániku nároku oprávněného tedy musí být splněny tři podmínky – nekonání oprávněného, uplynutí promlčecí lhůty a následné vznesení námítky promlčení. Až úspěšným uplatněním námítky promlčení je subjektivní právo skutečně promlčeno a je soudně nevymahatelné.

Rozhodl-li se však dlužník plnit, ačkoli promlčecí lhůta marně uplynula, nepůjde o věřitelovo bezdůvodné obohacení, protože subjektivní právo oprávněného promlčením nezaniklo. Tím se institut *promlčení* významně odlišuje od podobného institutu *prekluze* (§ 654 ObčZ), kdy po marném uplynutí prekluzivní lhůty zaniká právo (a s ním i právní

⁴⁸ SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského*. Díl I. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Str. 53-54.

nárok) bez dalšího, k čemuž v případě žaloby přihlédne soud z úřední povinnosti (viz následující výklad).⁴⁹

K účelu právní úpravy promlčení se vyjádřil Ústavní soud v odůvodnění svého rozhodnutí ze dne 4. 7. 2002, sp. zn. (ÚS) III. ÚS 21/2002 takto: „*Účelem promlčení je jednak stimulovat subjekty k včasnému vykonání subjektivních občanských práv (pohledávek), jednak čelit tomu, aby dlužníci nebyli ohledně svých povinností vystaveni po časově neurčitou dobu donucujícímu zákroku (tzv. vynutitelnosti) ze strany soudů. Tím institut promlčení v souladu s požadavkem právní jistoty brání existenci dlouhotrvajících občanských subjektivních práv a jim odpovídajících povinností, které jsou - zejména pokud jde o jejich dokazování po uplynutí delší doby - vždy spjaty s určitou sporností. (...) Současně je třeba připomenout, že občanský zákoník zdůrazňuje i vlastní přičinění subjektů pro ochranu svých práv a požaduje, aby především ony samy sledovaly svá subjektivní práva a činily takové kroky, aby nedocházelo k jejich ohrožování a poškozování.*“⁵⁰ Nutno podotknout, že záměrem Ústavního soudu jistě není zabránit trvání všech „dlouhotrvajících občanských subjektivních práv“, tedy například i dlouhodobých pachtů, nájmu a podobných, nýbrž jen těch, jejichž neomezená možnost uplatnění by znamenala přílišnou zátěž dlužníka pro svou neurčitost, v jejímž důsledku by mohla být výrazně oslabena právní jistota v právních vztazích.

6.1.1. Promlčení a dobré mravy

V okamžiku, kdy zákonodárce připustil možnost zániku právního vztahu z jiného důvodu než splněním, tedy možnost promlčení právního vztahu v důsledku plynutí času, nabízí se otázka, zda se taková situace nerozchází s principem ctění dobrých mravů. Tento princip je stěžejním v právu všeobecně, v občanském zákoníku je pak mimo jiné zmíněn hned v úvodních ustanoveních § 1 odst. 2 ObčZ⁵¹ a § 2 odst. 3 ObčZ⁵², dále pak v § 580 ObčZ,

⁴⁹ FIALA, J., KORECKÁ, V., HURDÍK, J., RONOVSÁ, K. *Občanské právo hmotné*. 3. opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Str. 58.

⁵⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 4.7.2002, sp. zn. (ÚS) III. ÚS 21/2002, [online]. [cit. 1.11.2016]. Dostupné na <http://www.usoud.cz/>

⁵¹ V podrobnostech srov. s ustanovením § 1 odst. 2 ObčZ: „*Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.*“

kteřý rozpor právního jednání s dobrými mravy stíhá neplatností, k čemuž soud přihlédne, a to i bez návrhu (§ 588 věty první ObčZ).

Sám občanský zákoník neobsahuje přesné vyjádření pojmu „dobré mravy“. Právní teorie jej však vymezuje jako „*souhrn společenských, kulturních a mravních hodnot (etických zásad), které v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence a zejména jsou sdíleny a uznávány rozhodující většinou společnosti*“⁵³. Ústavní soud poté v jednom ze svých výroků vymezil dobré vztahy jako „*souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu.*“⁵⁴

Účelem institutu promlčení je motivovat věřitele, aby střežil svá subjektivní práva vůči dlužníkovi tím, že po marném uplynutí přiměřené zákonné lhůty již nemá možnost na dlužníku taková práva vynucovat. V právní praxi však přirozeně může nastat situace, kdy byl tento institut uplatněním námitky promlčení dlužníkem zneužit, ačkoli k promlčení došlo bez zavinění věřitele. Soudy jsou obecně povinny k uplatněné námitce promlčení přihlédnout (§ 610 ObčZ). Ústavní soud se k této otázce vyjádřil ve svém nálezu ze dne 15. 1. 1997 následovně: „*ustanovení § 3 občanského zákoníku, podle něhož výkon práv nesmí být v rozporu s dobrými mravy, platí i pro výkon práva vznést námitku promlčení*“⁵⁵, v pozdějším nálezu ze dne 6. 9. 2005 však dodává, že „*námitka promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje, ale mohou nastat situace (např. ve vztahu mezi nejbližšími příbuznými), že uplatnění této námitky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by v dané situaci zánik nároku v důsledku uplynutí*

⁵² V podrobnostech srov. s § 2 odst. 3 ObčZ: „*Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění.*“

⁵³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 50.

⁵⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 5. 11. 2016].

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 5. 11. 2016].

*promlčecí lhůty byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a z důvodů, pro které své právo včas neuplatnil.*⁵⁶ Otázku souladu dobrých mravů s námitkou promlčení výstižně shrnul Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 22. 8. 2002, když judikoval, že „*Uplatnění promlčecí námitky by se přičilo dobrým mravům jen v těch výjimečných případech, kdy by bylo výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil. Tyto okolnosti by přitom musely být naplněny v natolik výjimečné intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení.*“⁵⁷

Ačkoli je tedy možnost uplatnění námitky promlčení platným institutem soukromého práva umožňující zánik všech promlčitelných práv a povinností, orgány aplikující právo by měly v každém jednotlivém případě vždy zohlednit soulad jednání účastníků právního vztahu s korektivem v podobě dobrých mravů.

6.2. Námitka promlčení

Námitka promlčení představuje hmotněprávní úkon dlužníka, který způsobuje hmotněprávní následky, tj. zánik nároku věřitele ze subjektivního práva.⁵⁸ V případě, kdy námitka promlčení není u soudu dlužníkem vznesena, soud věřiteli právo přizná, i pokud dlužník o možnosti namítnout promlčení nevěděl. Na tomto místě je důležité zmínit, že právě z toho důvodu, že námitka promlčení je institutem hmotného práva, neuplatníme ustanovení § 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“).⁵⁹, které soudu ukládá povinnost účastníky řízení poučit o jejich procesních právech. Pokud by soud dlužníka

⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9.2005, sp. zn. I. ÚS 643/04. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 5. 11. 2016].

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8.2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 14.11.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

⁵⁸ LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. Str. 2173.

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3.2008, sp. zn. 29 Odo 100/2006, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 14.11.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

obeznámil s možností uplatnění námitky promlčení, mohlo by takové poučení způsobit porušení zásady rovnosti stran řízení před soudem a také práva na spravedlivý proces, neboť by došlo ve vztahu k účastníkům řízení k narušení nestrannosti a nezávislosti soudu.⁶⁰

Rozhodnutí, zda námitku promlčení před soudem uplatní, je jen na dlužníkovi. Učiní-li tak, soud k promlčení přihlédne a právo věřiteli nepřizná (§ 610 odst. 1 ObčZ). Námitku promlčení před soudem může vznést pouze dlužník nebo jeho právní nástupce (srov. s § 604 ObčZ), resp. dlužníkuv ručitel (§ 2023 odst. 1 ObčZ).

6.2.1. Doba ke vznesení námitky promlčení

Problematickou se jeví otázka, do kterého okamžiku má dlužník právo námitku promlčení vznést. Respektive zda je možné namítat promlčení i v odvolacím řízení. V současné době je judikatura soudů rozštěpena na dva právní názory.

Jeden se kloní k tomu, že v souladu se zásadou koncentrace řízení je v odvolacím řízení možno uplatňovat pouze takové skutečnosti, jež nebyly uplatněny před soudem prvního stupně za podmínek ustanovení § 205a OSŘ.⁶¹ Toto ustanovení zakládá účastníku řízení povinnost tvrdit před soudem prvního stupně všechny právně významné skutečnosti, které v době řízení existovaly, přičemž o této povinnosti musí být účastník řízení poučen (§ 5, § 118a OSŘ). Je-li tedy námitka promlčení vznesená až v odvolacím řízení postavena na nově nepřipustně uplatněných nových skutečnostech a důkazech, nelze k ní přihlédnout.⁶² Samotnou námitku promlčení však nelze podrobit režimu ustanovení § 205a OSŘ, neboť vznesením námitky promlčení účastník řízení neuplatňuje skutečnosti, jež by byl povinen uplatnit v rámci své povinnosti tvrzení. Tím není dotčeno jeho právo dovolat se promlčení, jelikož se nejedná o otázku skutkovou, nýbrž otázku právního hodnocení.⁶³ Z výše uvedeného

⁶⁰ LAŽÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. Str. 2173–4.

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3.2008, sp. zn. 29 Odo 100/2006, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 17.11.2016]. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

⁶² LAŽÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, Petr a Petra POLIŠENSKÁ. *Judikatura k rekonstrukci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013. Str. 57.

⁶³ LAŽÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, Petr a Petra POLIŠENSKÁ. *Judikatura k rekonstrukci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013. Str. 58;

tedy vyplývá, a já se s tímto názorem plně ztotožňuji, že možnost uplatnit námitku promlčení není koncentrována do určitého procesního stádia, nýbrž ji lze uplatnit kdykoli v průběhu řízení, a to až do doby, kdy rozhodnutí o věci nabude právní moci.

Druhý tábor zastává názor, že právo dlužníka vznést námitku promlčení v kterémkoli stadiu soudního řízení se beze zbytku uplatní pouze v případě řízení založeném na principu úplné apelace. Pro spory vedené v režimu neúplné apelace (§ 119a OSŘ) je možno vznést námitku promlčení s ohledem na výše uvedené pouze za splnění zákonných podmínek uvedených v § 205a a § 211a OSŘ⁶⁴

6.2.2. Vzdání se námítky promlčení

Zákonodárce ve snaze umožnit smluvní volnost v co nejširší možné míře v současném znění občanského zákoníku opustil obecný princip, podle kterého se nelze předem vzdát jakéhokoli práva, jež vznikne teprve v budoucnu (srov. § 574 odst. 2 ObčZ). Občanský zákoník výslovně stanoví, že pokud by se dlužník předem práva k uplatnění námítky promlčení vzdal, nepřihlíží se k tomu (§ 610 odst. 1 věty druhé ObčZ). To ovšem nebrání dlužníku vzdát se práva uplatnit námitku až po promlčení dluhu, tedy až po vzniku práva k uplatnění námítky promlčení. Vzdát se práva uplatnit námitku promlčení je možné jak výslovně (např. uznáním dluhu), tak konkludentně, tedy *de facto* neuplatněním námítky před soudem nebo splněním dluhu.

6.2.3. Neúčinnost námítky promlčení

V praxi se mohou vyskytnout případy, kdy by neomezené uplatnění námítky promlčení mohlo znamenat nedůvodnou újmu osobě, která je stranou smluvního poměru. Jedná se

srov. SVOBODA, K. in ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014.

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 17.11.2016]. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 17.11.2016]. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 29 Odo 100/2006, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 17.11.2016]. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

jednak o situace, kdy je plnění jedné strany podmíněno plněním strany druhé, tzv. „synallagmatické právní poměry“⁶⁵. Jde o případy, kdy jedna strana obdržela plnění na základě neplatného nebo později zrušeného právního jednání. K námitce promlčení v takovém případě soud přihlédne pouze, pokud promlčení může navrhnout i druhá strana (§ 610 ObčZ). Smyslem tohoto pravidla je chránit příjemce plnění, jemuž bylo na základě téhož závazku plněno později, a jemuž v důsledku plynutí promlčecí doby dosud nevzniklo právo námitku promlčení uplatnit. Stejně pravidlo se použije i na případy zdánlivého právního jednání.

6.3. Promlčení subjektivních práv

Terminologie našeho právního řádu pracuje s pojmem „promlčení práva“, stejně jako např. na Slovensku, v Rakousku či v Itálii. Právní konstrukce v jiných evropských právních řádech však hovoří i o promlčení nároku vyplývajícího z práva (např. Německo), nebo o promlčení práva na žalobu (např. Francie).⁶⁶

Základním ustanovením, které určuje, která práva mohou být promlčena, tedy která práva mohou být předmětem promlčení, nalezneme v § 611 ObčZ. Podle tohoto ustanovení platí, že „Promlčují se všechna majetková práva s výjimkou případů stanovených zákonem. Jiná práva se promlčují, pokud to zákon stanoví.“ Zvláštní úpravu promlčitelných a nepromlčitelných práv pak nalezneme v následujících ustanoveních (§ 612 a násl. ObčZ).

Občanským subjektivním právem rozumíme míru a způsob chování adresátů norem občanského práva v mezích těchto norem, jež je zároveň těmito normami zaručeno a chráněno.⁶⁷ Tato subjektivní práva rozlišujeme na práva absolutní a relativní, jak je ostatně dělí i systematika současného občanského zákoníku. Absolutní subjektivní právo představuje právo určité oprávněné osoby, kterému odpovídá povinnost neurčitého počtu ostatních povinných osob. Taková práva tedy působí tzv. „proti všem“ (*erga omnes*). Příkladem

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2008, sp. zn. 33 Cdo 848/2006, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 18.11.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

⁶⁶ LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2179.

⁶⁷ MACKOVÁ, A., WINTEROVÁ, A. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 332.

absolutních občanských subjektivních práv je typicky právo vlastnické či všechna osobnostní práva. Naproti tomu právo relativní chápeme jako právo určité oprávněné osoby, jemuž odpovídá povinnost jiné určité osoby, např. tedy právo na plnění v podobě pohledávky, jíž disponuje věřitel proti dlužníkovi. Dalším způsobem dělení občanských subjektivních práv je rozlišení práv osobních, práv rodinných a práv majetkových. Osobními právy rozumíme jednak práva týkající se osobního stavu osob (statusová) podle § 9 ObčZ, jednak tzv. „osobnostní práva“ upravená v § 81 a násl. ObčZ. Pod práva majetková teorie zahrnuje práva věcná (§ 979 a násl. ObčZ), právo dědické (§ 1475 a násl. ObčZ) a práva závazková (§ 1721 a násl. ObčZ). Práva rodinná pak představují průnik obou kategorií, přičemž mohou být jednak povahy rodinných práv osobních, jednak rodinných práv majetkových.⁶⁸

6.3.1. Promlčení osobnostních práv

Ze znění ustanovení § 611 ObčZ vyplývá, že jiná práva než majetková se promlčují pouze tehdy, stanoví-li tak zákon. Některá zvláštní osobnostní práva jsou z promlčení výslovně vyňata. Jedná se o práva na ochranu života, zdraví a další obdobná práva na ochranu osobnosti (§ 612 ObčZ). Tato práva (a ostatní nemajetková práva v zákoně neuvedená) jsou tedy zásadně nepromlčitelná.

Odlišná situace nastane v okamžiku vzniku újmy na těchto právech nemajetkové povahy. Porušením primární povinnosti dbát práv na ochranu osobnosti vzniká jednak povinnost se dalšího zásahu do těchto práv zdržet (a případně odstranit následky takového jednání), jednak může vzniknout sekundární povinnost v podobě práva na náhradu majetkové či nemajetkové újmy v podobě majetkového plnění. V prvním případě se původní obsah osobního či osobnostního práva nemění, jedná se tedy opět o právo jiné, než majetkové povahy, jež je ze své podstaty nepromlčitelné.⁶⁹ V druhém případě však vznik oprávnění poškozeného žádat

⁶⁸ MACKOVÁ, A., WINTEROVÁ, A. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M.. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 334-336.

⁶⁹ SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA J.. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Str. 1541-2.

odčinění újmy jemu vzniklé odpovídá konkrétnímu právu majetkové povahy, jež promlčení podléhá, jak je i explicitně stanoveno v § 612 ObčZ.

6.3.2. Promlčení práva na výživné

Nepromlčitelné je též právo vyplývající z vyživovací povinnosti (§ 613 ObčZ). Vzájemnou vyživovací povinnosti mají předci a potomci (§ 910 odst. 1 ObčZ) a manželé (§ 697 odst. 1 ObčZ). Právo na výživné má v zákonem stanovených případech i rozvedený manžel vůči bývalému manželu (§ 760 ObčZ) nebo neprovdaná matka (§ 922 odst. 2 ObčZ). Právo na výživné se plní v jednotlivých, zpravidla měsíčních dávkách, jež jsou splatné měsíc dopředu. Odlišně může dobu splatnosti určit soud nebo ujednání stran.

Samotné právo na výživné jest povahy osobního práva a nemůže se tedy promlčet, nicméně jednotlivá plnění představují subjektivní majetkové právo, jež promlčení podléhá. Promlčecí lhůta započne plynout od každé jednotlivé splátky zvlášť, a to ode dne její splatnosti (srov. § 623 ObčZ).

6.3.3. Promlčení majetkových práv

Jak již bylo uvedeno výše, až na výjimky stanovené zákonem se promlčují všechna majetková práva. Právní úprava obsažená v občanském zákoníku z r. 1964 zdánlivě taxativně stanovila, že se promlčují všechna majetková práva s výjimkou práva vlastnického (§ 100 odst. 2 občanského zákoníku z r. 1964). Soudní praxe a právní teorie však časem dovodily celou řadu dalších práv majetkové povahy, jež jsou ve své podstatě nepromlčitelná. S novou úpravou zákonodárce okruh nepromlčitelných majetkových práv rozšířil, když vedle nejvýznamnější výjimky z obecného pravidla, kterou představuje nepromlčitelnost práva vlastnického, svěřil další odchylky zákonu.

6.3.3.1. Nepromlčitelnost některých majetkových práv

Nejvýznamnější výjimku z obecné zásady promlčitelnosti majetkových práv představuje právo vlastnické (§ 614 ObčZ). Právo vlastnit, včetně jeho ochrany před neoprávněnými zásahy, je zakotveno jako jedno ze základních lidských práv v čl. 11 usnesení Předsednictva České národní rady č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti

ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“), což svědčí i o jeho výsadním postavení v systému občanských subjektivních práv. K ochraně vlastnického práva v našem právním řádu slouží vlastníku dva typy žalob – žaloba *reivindikační* neboli žaloba na vydání věci neoprávněně zadržované, a žaloba *negatorní* neboli zapůřčí, jež směřuje k odstranění jiných zásahů do vlastnického práva.⁷⁰ Z principu nepromlčitelnosti vlastnického práva vyplývá, že vlastník věci má v případě rušení jeho vlastnického práva možnost uplatnit jakoukoli z těchto žalob bez časového omezení, aniž by žalovanému po určité době vzniklo právo vznést námitku promlčení.⁷¹ S ochranou vlastnického práva souvisí i možnost požadovat po rušiteli finanční náhradu v případě, že je nezvratným omezením nebo odnětím takového práva vlastníku věci způsobena škoda. Takový nárok má dle názoru Ústavního soudu charakter peněžité pohledávky, jež jako institut závazkového práva nepožívá takové ochrany jako právo vlastnické, tudíž je právem promlčitelným, na něž se aplikují obecné promlčecí lhůty.⁷² Vynětí vlastnického práva z promlčitelných majetkových práv však nevyklučuje ztrátu dlouhodobě neuplatněného vlastnického práva v důsledku *vydržení* (viz další výklad). Odlišně je upravena ochrana „pouhé“ držby, na kterou se uplatní prekluzivní lhůty podle § 1008 ObčZ.

V souladu s dosavadní aplikační praxí⁷³ zákonodárce oproti předchozí právní úpravě z obecné promlčitelnosti majetkových práv výslovně vyňal i další majetková práva, jako je právo domáhat se rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty a právo na vykoupení reálného břemene (§ 614 ObčZ).

6.3.4. Promlčení zástavního a zadržovacího práva

Promlčení zástavního a zadržovacího práva, jakožto institutu věcněprávně zabezpečovacího, na rozdíl od práva vlastnického, podléhá promlčení. Současnou výrazně

⁷⁰ V podrobnostech srov. FRINTA, O. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2015. Str. 111-115.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2649/2006, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 21. 11. 2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>

⁷² Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 131/2000 (U 19/18 SbNU 433). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 21. 11. 2016].

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. 33 Odo 630/2002, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 21. 11. 2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>

rozšířenou úpravu nalezneme v § 615 ObčZ, který stanoví, že zástavní právo se nepromlčí dříve, než jím zajištěná pohledávka. Toto pravidlo je důsledkem akcesorického vztahu mezi zástavním právem a pohledávkou, neboť zástavní právo zabezpečující pohledávku trvá nejdéle do té doby, dokud trvá ona pohledávka (§ 1376 ObčZ).⁷⁴ Promlčení pohledávky nicméně nebrání zástavnímu věřiteli, aby se uspokojil ze zástavy. Zástavní dlužník může odvrátit uspokojení věřitele ze zástavy tím, že mu složí cenu zastavené věci (§ 1377 odst. 1 písm. d) ObčZ).

Zástavní právo se nemůže promlčet, dokud se movitá zástava nachází u zástavního věřitele, případně třetí osoby, která ji pro něj opatruje (§ 615 odst. 2 ObčZ).

Pro blízkou příbuznost institutů zástavního a zadržovacího práva, použil zákonodárce obdobná pravidla též na druhý zmiňovaný. Platí tedy, že zadržovací právo se nepromlčí, dokud má věřitel (případně třetí osoba) zadrženu věc u sebe, a že promlčení pohledávky, jež je zajištěna zadržovacím právem, nebrání věřiteli uspokojit se ze zadržené věci (§ 615 odst. 3 ObčZ).

6.3.5. Promlčení, vzájemnost a započtení pohledávek

Výjimkou z obecného pravidla, kdy se nepřihlédne k námitce promlčení uplatněné jednou stranou smlouvy, je případ, kdy se strana dovolává svého práva při obraně proti právu uplatněnému druhou stranou, avšak pouze za předpokladu, že se obě práva týkají téže smlouvy nebo několika vzájemně závislých smluv (§ 617 ObčZ).⁷⁵ Obdobně je možno dovolat se svého práva i v případě započtení pohledávek, avšak pouze pokud byly pohledávky vzájemně započitatelné již před uplynutím promlčecí lhůty.⁷⁶

⁷⁴ LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2190.

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3512/2008, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 21.11.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 33 Odo 336/2005, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 21.11.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>

6.3.6. Promlčení práva zapsaného ve veřejném seznamu nebo v rejstříku zástav

Orgán, jenž vede veřejný seznam nebo rejstřík zástav, může provést na návrh oprávněné osoby výmaz promlčeného práva, tak aby došlo k souladu údajů v takovém seznamu nebo rejstříku uvedených se skutečností (§ 618 ObčZ). Veřejným seznamem se pro účely občanského zákoníku rozumí takový seznam, o němž to zákon stanoví, a jenž obsahuje informace o evidenci objektů, tzn. věcí a určitých zápisů k nim (zápisů práv). Veřejný rejstřík pak obsahuje evidenci osob.⁷⁷ Oprávněnou osobou je taková osoba, která má na výmazu promlčeného práva z příslušné evidence právní zájem. Takovým zájmem může být kupříkladu situace, kdy je negativně ovlivněno právní postavení oprávněné osoby takovým přetrvávajícím zápisem v příslušném rejstříku (např. záznam o existenci věcného břemene k nemovitosti v katastru může způsobit znevýhodnění prodávajícího při prodeji nemovitosti).⁷⁸

6.4. Promlčecí lhůta

Promlčecí lhůta představuje časově ohraničený úsek, během něhož by měla oprávněná osoba využít svého práva, resp. své právo vykonat. Marným uplynutím této lhůty dochází přeměně původních práv a povinností, neboť povinnému vzniká právo uplatnit námitku promlčení (viz kapitola 6.2.). Je-li námitka promlčení před soudem povinným uplatněna, soud oprávněnému právo nepřizná a žalobu zamítne. Tato skutečnost je především z hlediska právní jistoty natolik zásadním průvodním jevem institutu promlčení, že ji zákonodárce rozvedl v celkem třiatřiceti ustanoveních občanského zákoníku.

⁷⁷ TÉGL, P.. Některé aspekty úpravy veřejných seznamů. *Právní prostor* [online]. [cit. 2016-11-20]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nektere-aspekty-upravy-verejnych-seznamu>

⁷⁸ LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2195.

6.4.1. Obecný počátek běhu promlčecí lhůty

V první řadě je nutno stanovit přesný počátek běhu promlčecí lhůty. Podle obecného pravidla platí, že počátek promlčecí lhůty připadá na den, kdy mohlo být právo poprvé uplatněno u orgánu veřejné moci, resp. u soudu, popřípadě u jiného orgánu v obdobném postavení (např. rozhodce podle § 3017 ObčZ) (§ 619 ObčZ). Právní úprava občanského zákoníku z r. 1964 spojovala okamžik, kdy může být právo uplatněno poprvé, se splatností pohledávky vyplývající z ujednání stran nebo z rozhodnutí soudu či jiného orgánu veřejné moci, respektive se dnem, kdy dlužníku poprvé vznikla povinnost splatit dluh neboli započít s jeho plněním (jak judikoval ve svém rozhodnutí i Nejvyšší správní soud⁷⁹). Takové určení počátku běhu promlčecí lhůty se však ukázalo v praxi problematické v případech, kdy nebyla splatnost pohledávky předem stanovena, neboť by se v případě, kdy věřitel nevyzve dlužníka v určitý okamžik k plnění, stala pohledávka *de facto* nepromlčitelnou (srov. § 628 ObčZ).⁸⁰ Opačné stanovisko zaujal Nejvyšší soud ve svém pozdějším rozsudku ze dne 18. 6. 2008, když judikoval, že promlčecí doba pohledávek, u kterých nebyla předem dohodnuta splatnost, počíná plynout dnem následujícím po vzniku dluhu. Nejvyšší soud v tomto rozsudku vycházel s premisy, že „Cílem právní úpravy institutu promlčení v občanskoprávních vztazích je pobízet oprávněný subjekt (věřitele) pod určitou sankcí k tomu, aby vykonal svá práva včas, tj. v přiměřených - promlčecích - dobách u soudu a tak, aby donekonečna (a tedy neúnosně) nemohl oddalovat požadavek splnění od povinného subjektu (dlužníka). Smyslem institutu promlčení je čelit vzniku a existenci dlouhotrvajících práv a povinností provázených často i jejich určitou nejistotou, nejasností a pochybností.“⁸¹ Uvedená judikatura se však ve světle současného pojetí obecné promlčecí lhůty stává do jisté míry nevyužitelnou.

V občanském zákoníku zákonodárce opustil princip objektivně stanoveného počátku běhu promlčecí lhůty (§ 101 občanského zákoníku z r. 1964) a přiklonil se k subjektivnímu, respektive subjektivně - objektivizovanému pojetí, kdy se „okamžikem rozhodným“ rozumí okamžik, kdy se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech, které mají za následek počátek

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2007, sp. zn. 26 Odo 683/2006, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 22.11.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>

⁸⁰ SVOBODA, Karel. K charakteru obecné promlčecí lhůty. *JURISPRUDENCE*. 2012, roč. XXI, č. 3. Str. 5.

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2008, sp. zn. 33 Odo 918/2006, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 22.11.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>

běhu promlčecí lhůty, případně, kdy se o nich dozvědět měla a mohla (§ 619 odst. 2 ObčZ).⁸² Uvedený „subjektivní prvek vědomosti“⁸³ odkazuje na jednu z hlavních zásad institutu promlčení, totiž na zásadu *vigilantibus iura*, o níž je blíže pojednáno v předchozím výkladu (viz kapitola 5.1.).

6.4.2. Některá zvláštní ustanovení o počátku běhu promlčecí lhůty

Jak již bylo uvedeno, základním ustanovením upravující počátek běhu promlčecí lhůty je § 619 ObčZ. V praxi však existuje celá řada situací, kdy je potřeba aplikovat speciální úpravu, na což zákonodárce reagoval výčtem zvláštních pravidel a výjimek v § 620 - § 628 ObčZ, jež se v souladu se zásadou *lex specialis derogat legi generali* použijí před obecnou úpravou přednostně.

6.4.2.1. Počátek promlčecí lhůty při náhradě škody

První pravidlo upravuje promlčení práv na náhradu škody (§ 620 ObčZ). Základním předpokladem počátku běhu promlčecí lhůty v takových případech je jednak vědomost poškozeného o vzniku škody, jednak vědomost o osobě, která je povinna škodu nahradit. Zde je namístě zdůraznit, že okamžikem počátku běhu promlčecí lhůty není samo protiprávní jednání, případně ani vznik škody, nýbrž až okamžik, kdy se o škodě samé poškozený dozví.^{84,85} Určit tento okamžik v případě fyzických osob zpravidla nezpůsobuje větší těžkosti, v případě právnických osob pak postačí, dozví-li se o škodě příslušný zaměstnanec.^{86,87} Další podmínkou nezbytnou k uplatnění práva na náhradu škody je vědomí poškozeného, o tom,

⁸² WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 68.

Těž SVOBODA, K.. K charakteru obecné promlčecí lhůty. *JURISPRUDENCE*. 2012, roč. XXI, č. 3. Str. 7.

⁸³ LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2197.

⁸⁴ SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J., FIALA, J.. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Str. 1560-1563.

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2005, sp. zn. 25 Cdo 2749/2004, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 22.11.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>

⁸⁶ LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2200.

⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. 25 Cdo 2592/2006, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 22.11.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>

kdo za škodu odpovídá, resp. jestliže si poškozený může vytvořit dostatečně pravděpodobný úsudek o osobě škůdce a ohledně výše škody.⁸⁸

Škodou rozumíme újmu na majetku, jenž je penězi ocenitelnou majetkovou hodnotou (srov. § 2894 ObčZ). Do režimu ustanovení § 620 ObčZ je nutno zahrnout i práva na náhradu újmy nemajetkové, např. právo na náhradu škody způsobené na zdraví člověka (§ 2958 a násl. ObčZ), či jiné újmy na přirozených právech člověka (§ 2956 a násl. ObčZ).⁸⁹ Zde je však na místě zdůraznit, že se uvedená úprava vztahuje toliko na újmu na zdraví zletilé osoby, případně nezletilé, avšak plně svéprávné (srov. § 30 odst. 2 ObčZ). V případě újmy na zdraví nezletilce, jenž není plně svéprávný, nezapočne běh promlčecí lhůty dříve, než taková osoba dosáhne zletilosti. Jestliže však ani tehdy plně svéprávnosti nenabude, začne promlčecí lhůta běžet až poté, co mu bude po dovršení zletilosti jmenován opatrovník (§ 622 ObčZ).

Ohledně práva na náhradu škody způsobené vadou výrobku (podle § 2939 ObčZ) k výše uvedené podmínce vědomosti o škodě přistupuje navíc též vědomost poškozeného o vadě výrobku a o totožnosti výrobce (§ 620 odst. 2 a § 2939 a násl. ObčZ).

6.4.2.2. Počátek promlčecí lhůty v případě bezdůvodného obohacení

Pro stanovení počátku běhu promlčecí lhůty v případě bezdůvodného obohacení, použijeme speciální pravidlo, které stanoví, že rozhodnou okolností je vědomost ochuzeného, že k bezdůvodnému obohacení došlo, a dále vědomost, kdo je osobou povinnou takové obohacení vydat (§ 621 a § 2991a násl. ObčZ).

6.4.2.3. Promlčení dílčích plnění

Za situace, kdy je plnění dluhu (a to jak peněžitého dluhu ve formě splátek, tak nepeněžitého plnění⁹⁰) rozděleno na několik dílčích plnění, započne promlčecí lhůta plynout

⁸⁸ DRÁPAL, L.. Občanský soudní řád: komentář. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, str. 604.

⁸⁹ KOUKAL, P. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 1752.

⁹⁰ LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2208.

od okamžiku splatnosti (resp. dospělosti) každého dílčího plnění zvlášť. Jestliže si strany dohodly, že se celý dluh stane splatným (dospělým) v případě, že dlužník nesplní dílčí plnění, promlčecí lhůta pro celý dluh započne plynout ode dne, v němž dlužník měl splnit dílčí plnění (§ 623 ObčZ).

6.4.2.4. Promlčení práv z pojištění

Dalším případem, kdy se pro stanovení počátku promlčecí lhůty uplatní zvláštní pravidla, jsou případy promlčení práv vyplývající z pojistných smluv. Pojistná smlouva zavazuje v případě pojistné události pojistitele, aby pojistníkovi (nebo třetí osobě) poskytl pojistné plnění (§ 2758 odst. 1 ObčZ). V případě promlčení práv vyplývajících z těchto pojistných smluv platí pro počátek běhu promlčecí lhůty ohledně práva na pojistné plnění jiný režim, než stanoví obecné pravidlo, když posouvá počátek promlčecí lhůty o jeden rok od pojistné události. Počátek běhu promlčecí lhůty tedy připadne na den, jenž v souladu s obecnými pravidly pro počítání lhůt (§ 605 odst. 2 ObčZ; viz předchozí výklad v kapitole 5.4.1.) připadne na stejně označený den v následujícím roce, jako je den, kdy došlo k pojistné události (§ 626 ObčZ).

Na rozdíl od subjektivně určených podmínek počátku běhu promlčecích lhůt zmíněné v předchozím výkladu (srov. § 619 - § 621 ObčZ), je okolnost rozhodná pro počátek plynutí promlčecí lhůty ohledně práv z pojistného plnění stanovena objektivně, neboť promlčecí lhůta započne běžet bez ohledu na to, zda o pojistné události pojistník (případně třetí osoba) věděl, případně zda věděl kdo je za škodu odpovědný.⁹¹ S tímto Weinholdovým výkladem objektivního pojetí ustanovení § 626 ObčZ, je však v rozporu výklad, který zastávají Lazíková a Števíček.⁹² Ti se přiklání k systematickému výkladu cit. ustanovení ve spojení s ustanovením § 619 ObčZ, což má za následek, že suspendační lhůta jednoho roku stanovená v § 629 ObčZ odkládá plynutí pouze subjektivní promlčecí lhůty. Naproti tomu Svoboda hovoří o tom, že jelikož doba potřebná k prošetření pojistné události může snadno překročit délku onoho jednoho roku, započne promlčecí lhůta běžet až od „dodatečného ukončení

⁹¹ WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 98.

⁹² LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2213.

šetření“, aby byl zachován zákonodárcem zamýšlený smysl předmětného ustanovení ve prospěch pojištěného.⁹³ Osobně se však přikláním k názoru, že ustanovení § 626 ObčZ není pouhým doplněním obecného pravidla vyjádřeného v ustanovení § 619 ObčZ, nýbrž jest úpravou speciální, jíž by mělo být použito přednostně. Zároveň také zastávám názor, že výrok „*promlčecí lhůta počne běžet za jeden rok od pojistné události*“ není na místě dalším výkladem extenzivně rozšiřovat.

6.4.3. Délka promlčecí lhůty

Jednou ze zásadních změn, které přinesl občanský zákoník oproti úpravě obsažené v občanském zákoníku z r. 1964, je rozlišení promlčecích lhůt na lhůty objektivní a subjektivní. Objektivní promlčecí lhůtou se rozumí lhůta, jež započne běžet od okamžiku tzv. „dospělosti práva“ neboli v okamžiku, kdy oprávněná osoba může své subjektivní právo poprvé úspěšně uplatnit u soudu (resp. jiného orgánu). Tento okamžik právní nauka nazývá *actio nata*, volně přeloženo jako okamžik, kdy se „žaloba narodí“.⁹⁴ Naopak, jak již bylo výše uvedeno, subjektivní promlčecí lhůta započne plynout až ode dne, kdy se oprávněná osoba dozví o okolnostech rozhodných pro počátek běhu lhůty, případně kdy se o takových okolnostech dozvědět měla a mohla (§ 619 odst. 2 ObčZ). Obě lhůty přitom mohou plynout současně, s počátkem lhůty totožným i odlišným, přičemž platí, že právo se promlčí v okamžiku, kdy marně uplyne byť jen jedna z těchto lhůt, jak napovídá i formulace § 629 odst. 2 ObčZ „*majetkové právo se promlčí nejpozději uplynutím deseti let...*“. Lze dovodit, že rozlišování objektivní a subjektivní lhůty ztrácí na svém významu v případech, kdy zákonodárce jednoznačně stanovil délku promlčecí lhůty (např. § 631, § 634, § 639 ObčZ)⁹⁵.

⁹³ SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J., FIALA, J. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Str. 1579.

⁹⁴ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 414.

⁹⁵ LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2226.

6.4.3.1. Obecná ustanovení o délce promlčecí lhůty

Základní pravidlo upravující délku promlčecí lhůty nalezneme v ustanovení § 629 ObčZ. Jedná-li se o práva majetková, činí subjektivní promlčecí lhůta tři roky a objektivní promlčecí lhůta deset let ode dne, kdy právo dospělo. Tohoto obecného pravidla se jako *lex generalis* použije, nestanoví-li zákon zvlášť promlčecí lhůtu odlišnou. Ze znění zákona přímo nevyplývá, že tímto ustanovením zákonodárce míní rozlišit délku subjektivní lhůty od objektivní, avšak tento záměr vyplývá nejen z důvodové zprávy⁹⁶, ale i z názoru většiny právních teoretiků.⁹⁷

Významnou změnou oproti právní úpravě obsažené v občanském zákoníku z roku 1964 je v zásadě dispozitivní charakter (viz zákonem stanovené výjimky, např. v ustanovení § 2771 ObčZ) ustanovení o délce promlčecí lhůty (§ 630 odst. 1 ObčZ). Z povahy věci vyplývá, že se tato od zákona odlišná ujednání mohou týkat pouze lhůt subjektivních. Ale i ohledně smluvně stanovené délky subjektivní promlčecí lhůty však zákonodárce považoval za nutné vymezit jisté mantinely, a to jak časové, tak osobní a věcné, které ujednání stran nemůže překročit. V prvé řadě je tedy omezeno minimální trvání promlčecí lhůty na jeden rok, a maximální pak na patnáct let (§ 630 odst. 1 ObčZ). Zároveň je omezeno ujednání o délce promlčecí lhůty tak, že takové ujednání nesmí být v neprospěch slabší strany, ani se nesmí týkat plnění vyplývajícího z újmy na svobodě, životě nebo zdraví, nebo o právo vzniklé z úmyslného porušení povinnosti. Pokud by si strany přesto ujednaly odlišnou délku promlčecí lhůty, nebude se k tomu přihlížet.

⁹⁶ Důvodová zpráva NOZ - konsolidovaná verze. In: *Obcanskyzakonik.justice.cz* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-09-08]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. Str. 151.

⁹⁷ SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Str. 1585; LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in Lavický, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2221; odlišně WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 120-121.

6.4.3.2. Zvláštní ustanovení o délce promlčecí lhůty

Zákonodárce vedle obecné délky promlčecí lhůty (§ 629 ObčZ) upravil i zvláštní pravidla, ve kterých stanoví promlčecí lhůtu odlišně (§ 631 - § 644 ObčZ).

V první řadě explicitně stanovil pro promlčení některých dalších práv lhůtu v délce deseti let. Tato promlčecí lhůta se uplatní např. na práva, jež jsou zapsána do veřejného seznamu (blíže viz kapitola 6.3.6.), přičemž zákonodárce rozlišuje, zda lze takové právo zapsané do veřejného rejstříku uplatit toliko jednorázově, anebo může být vykonáváno nepřetržitě či opakovaně (§ 631 a 632 ObčZ).

V prvním případě se právo zapsané ve veřejném rejstříku promlčí za deset let ode dne, kdy mohlo být vykonáno poprvé. Nezáleží přitom na tom, zda by bylo k realizaci práva nutno vynaložit vyšší náklady, využít pomoc třetí osoby, či by byly podmínky výkonu práva ztíženy (srov. § 2006 ObčZ).⁹⁸ Příkladem práva, které se vykonává jednorázově, je právo zástavní.

Ve druhém případě platí, že právo zapsané do veřejného seznamu, které se vykonává jen zřídka, se promlčí za deset let, pokud jej bylo v průběhu deseti let možno vykonat alespoň třikrát, aniž by jej oprávněná osoba vykonala. Jinak se promlčecí lhůta adekvátně prodlužuje, dokud se oprávněnému taková příležitost třikrát nenaskytne. Toto pravidlo je možno aplikovat např. na promlčení práv vyplývajících z věcných břemen nebo licenčních práv. Zde se právní teorie neshoduje, zda se v obou případech jedná o možnost takové právo objektivně vykonat⁹⁹, nebo je třeba zohlednit subjektivní (případně subjektivně-objektivizovanou) vědomost oprávněného o příležitosti k výkonu svého práva.¹⁰⁰ Důvodová zpráva k uvedeným ustanovením o tomto problému mlčí. Osobně zastávám názor, že se spojení „*kdy mohlo být (právo) vykonáno poprvé*“ (§ 631 ObčZ) svědčí spíše objektivnímu pojetí možnosti vykonat předmětné právo, neboť jestliže by zákonodárce zamýšlel tuto možnost vázat na subjektivní

⁹⁸ SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J.. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Str. 1591.

⁹⁹ LAZÍKOVÁ, J., ŠTEVČEK, M. in Lavický, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 2228-9.

¹⁰⁰ SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J.. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Str. 1591.

vědomost oprávněného, zněla by uvedená právní věta spíše takto: „*kdy jej mohla osoba, již právo náleží, vykonat poprvé*“.

Na rozdíl od ustanovení § 632 ObčZ, jež je použitelné na případy, kdy se jedná o promlčení práva toliko z důvodu nečinnosti oprávněného, ustanovení § 633 ObčZ cílí na promlčení práv z věcných břemen, jestliže povinná osoba brání výkonu práva oprávněné osobě. Je poté na oprávněném, aby se proti takovému rušení svého práva bránil, přičemž je stanovena subjektivní promlčecí lhůta tří let.

Objektivní desetiletá promlčecí lhůta se uplatní též na práva z pojistného plnění vyplývající z životního pojištění (§ 635 ObčZ), právo na náhradu škody nebo jiné újmy (§ 636 odst. 1 ObčZ), právo na náhradu škody způsobené vadou výrobku (§ 637 ObčZ), právo na vydání bezdůvodného obohacení (§ 638 odst. 1 ObčZ), práva vyplývající z uznaného dluhu (§ 639, § 641 ObčZ) a práva přiznaná rozhodnutím orgánu veřejné moci (§ 640, § 641 ObčZ).

K ujednáním o jiné než zákonné délce promlčecí lhůty práv vyplývajících z pojistných smluv se nepřihlíží (§ 2771 ObčZ).

Pro případy úmyslného bezdůvodného obohacení je stanovena patnáctiletá promlčecí lhůta, promlčecí lhůta stejné délky je též stanovena pro práva na náhradu úmyslně způsobené škody či újmy (§ 636 Odst. 2 ObčZ).

Naopak kratší promlčecí lhůta v délce jednoho roku platí pro právo ze smlouvy o smlouvě budoucí na určení rozsahu neuzavřené smlouvy soudem (§ 634 ObčZ).

Poslední významnou odchylkou je prodloužení délky promlčecí lhůty v zájmu ochrany stran závazku, jimž by mohla změna v osobě dlužníka či věřitele způsobit újmu. Promlčecí lhůta zděděné povinnosti tak neskončí dříve, než šest měsíců ode dne, kdy je dědici potvrzeno nabytí dědictví (§ 643 Odst. 1 ObčZ). Obdobně je věřitelům prodloužena promlčecí lhůta, a to až o šest měsíců v případě, kdy je obnoven zápis právnické osoby ve veřejném rejstříku (§ 643 odst. 2 ObčZ). Stejně ochrany požívá i zástavní dlužník proti dlužníkovi v případě, že za dlužníka splní dluh (§ 644 ObčZ).

6.4.4. Běh promlčecí lhůty

Obecně platí, že promlčecí lhůta běží plynule ode dne, kdy nastaly skutečnosti rozhodné pro počátek promlčecí lhůty, až do dne, který je posledním dnem promlčecí lhůty. Délka promlčecí lhůty může být dána zákonem nebo ujednáním stran. V praxi však může nastat celá řada případů, kdy promlčecí lhůta v důsledku nějaké zákonem předpokládané překážky neplyne kontinuálně, nýbrž dochází k jejímu stavení, nebo přetržení, resp. přerušení.

Hovoříme-li o stavení promlčecí lhůty, právní teorie rozlišuje mezi stavením pravým a nepravým.¹⁰¹

Jako pravé stavení promlčecí lhůty označujeme případy, kdy promlčecí lhůta začala plynout, avšak v průběhu jejího běhu se objevila překážka, v důsledku čehož promlčecí lhůta neběží. Promlčecí doba dál běží až ve chvíli, kdy taková překážka odpadne či byla odstraněna. Plynulý běh promlčecí lhůty může být narušen existencí jedné, ale i více takových překážek. Do délky promlčecí doby se pak doba, po kterou promlčecí lhůta neběžela pro existenci překážky (překážek), nezapočítává. Občanský zákoník obsahuje důvody pro pravé stavení promlčecí lhůty v § 645 - § 652. Příkladem uveďme stavení promlčecí lhůty mezi manželi po dobu trvání manželství (§ 646 ObčZ).¹⁰²

O nepravém stavení promlčecí lhůty pak můžeme hovořit v případech, kdy je počátek běhu promlčecí lhůty odložen po dobu trvání určité zákonné překážky, případně kdy promlčecí lhůta z důvodu existence určité překážky neskončí v den, kdy by skončit měla (ačkoli tato překážka sama o sobě nezpůsobuje stavení promlčecí lhůty), ale až po uplynutí zákonem „nastaveného“ časového úseku. Typicky jde o posunutí počátku běhu promlčecí lhůty z důvodu požadavku zvýšené ochrany nezletilých či nesvéprávných osob, případně ochrany subjektivních práv věřitele, který od počátku nemůže své právo vůči dlužníku uplatnit z důvodu hrozby před uplatněním práva či z důvodu dlužníkovy lstivého jednání (§ 650 ObčZ). Příkladem druhé varianty nepravého stavení promlčecí lhůty jsou případy, kdy

¹⁰¹ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 417.

¹⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2061/2010, část občanskoprávní a obchodní, [online]. [cit. 7.12.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>

se promlčecí lhůta prodlužuje, nemůže-li věřitel v posledních šesti měsících uplatnit své právo z důvodu zásahu vyšší moci (§ 651 ObčZ)¹⁰³. Jestliže by pak promlčecí lhůta měla uplynout po odpadnutí některé zákonné překážky dříve, než za šest měsíců, je délka promlčecí lhůty o tuto dobu prodloužena (§ 652 ObčZ).

Jiným případem, kdy dochází k modifikaci promlčecí lhůty, je přerušení, resp. přetržení promlčecí lhůty. V důsledku přetržení promlčecí lhůty započne plynout jiná, nová promlčecí lhůta, přičemž původní promlčecí lhůta ztratí svůj právní význam, a to bez ohledu na to, jak velká část lhůty (případně zda již celá) uběhla. Občanský zákoník výslovně upravuje dva případy takového přetržení promlčecí lhůty, oba se vztahují na lhůty marně uplynulé. Jedním z nich je uznání promlčeného dluhu dlužníkem, druhým je případ, kdy orgán veřejné moci rozhodne o přiznání již promlčeného práva (§ 653 ObčZ). V prvním případě započne nová desetiletá lhůta běžet od dne uznání závazku, případně ode dne, který dlužník označí jako poslední den ke splnění (srov. § 639 ObčZ). Pokud by však dlužník uznal svůj dluh nikoli v celém rozsahu, nýbrž jen z části, nová promlčecí lhůta plyne pouze pro onu část uznaného závazku; pro zbylou část práva pokračuje původní promlčecí doba.¹⁰⁴ V druhém případě promlčecí lhůta běží ode dne vykonatelnosti takového rozhodnutí státního orgánu. Obdobná pravidla však platí i v případech, kdy promlčecí lhůta k uplatnění subjektivních práv dosud neuplynula (§ 639 a § 640 ObčZ).

¹⁰³ V podrobnostech srov. WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. Str. 151-156.

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1929/97. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7. 12. 2016] [ASPI ID: JUD14268CZ]

7. Institut prekluze v soukromém právu

Mezi významné právní skutečnosti, jež jsou závislé na plynutí času, řadíme vedle promlčení i institut *prekluze*. Ačkoli je právní úprava promlčení rozsáhlá a místy i spleť a obtížněji srozumitelná, zákonodárce věnoval úpravě prekluze jediné ustanovení (§ 654 ObčZ). Přestože se oba instituty zdají takřka obdobné, je z hlediska práva nutné je důsledně odlišovat, neboť při jejich aplikaci docházíme ke zcela odlišným právním následkům.

Oproti vyloženému promlčení práva, jež ve svém důsledku neznamená zánik takového promlčeného práva, nýbrž jeho pouhé oslabení, marným uplynutím prekluzivní lhůty právo oprávněného subjektu zanikne. Případy, kdy právo uplynutím lhůty prekluduje (resp. zaniká), stanoví zákon výslovně (§ 654 ObčZ).

Dalším zásadním rozdílem mezi oběma instituty je povinnost soudu přihlédnout ke skutečnosti, že právo prokluzovalo, z úřední povinnosti (*ex officio*). V případě, kdy soud jedná o nárok oprávněného, jemuž marně uběhla prekluzivní lhůta k uplatnění práva, soud nárok nepřizná a žalobu zamítne. Dlužník není povinen tuto skutečnost namítnout (§ 654 odst. 1 ObčZ). Pokud právo prekludovalo, zanikne nejen nárok oprávněného, ale i právo jako takové. Z toho vyplývá, že pokud by dlužník svou povinnost vyplývající z takto prekludovaného práva splnil, znamenalo by to bezdůvodné obohacení toho, kdo by takové plnění přijal, neboť zde chybí právní titul k nabytí práva k takovému plnění (*indebite indebitum*).

Prekluze je, stejně jako promlčení, složenou právní skutečností. Aby právo prekludovalo, musí jednak dojít k uplynutí zákonem stanovené lhůty, jednak taková lhůta musí uplynout marně, neboť ten, kdo měl právo konat, nekonal.¹⁰⁵ Odlišně se k výkladu o prekluzi jako právní události (skutečnosti) staví Svoboda, který má za to, že prekluze nezávisí na konání nebo nekonání oprávněného či povinného, neboť k zániku práva dojde bez dalšího uplynutím

¹⁰⁵ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 409-410.

zákonem stanovené doby.¹⁰⁶ S takovým názorem se však nelze ztotožnit, neboť zákon v případě prekluze výslovně hovoří o *lhůtě*, nikoli době. Proto je třeba odlišit uplynutí prekluzivní lhůty od uplynutí doby (§ 603 ObčZ), na kterou byla sjednána smlouva, např. smlouva nájemní. Ačkoli právním následkem je též zánik práva, nestane se tak v důsledku nekonání oprávněného, nýbrž takový následek vyplývá z ujednání stran, které se rozhodly omezit trvání vzájemných práv a povinností vyplývajících ze smlouvy po určitou dobu.¹⁰⁷

7.1. Prekluzivní lhůta

Stejně jako u promlčení hovoříme ve spojení s prekluzí o lhůtě (nikoli době), tj. o *lhůtě prekluzivní*. V klasické literatuře můžeme nalézt též označení *lhůta propadná*.¹⁰⁸ Ohledně počátku a konce prekluzivní lhůty vycházíme z jednotlivých zákonných ustanovení. Také v případě prekluzivních lhůt rozlišujeme lhůty objektivní a subjektivní (resp. subjektivně – objektivizované, srov. s výkladem v kapitole 6.4.1.). Jako příklad uvedme povinnost soudu zamítnout žalobu ve věci ochrany držby (§ 1008 odst. 1 ObčZ). Oprávněnému běží šestitýdenní subjektivní prekluzivní lhůta k podání žaloby od okamžiku, kdy se o rušení držby dozvěděl. Nejpozději se však právo podat žalobu proti rušení držby prekluduje v objektivní lhůtě jednoho roku od chvíle, kdy mohl žalobce své právo uplatnit poprvé.

Na běh prekluzivní lhůty uplatníme pravidla, jež platí pro lhůtu promlčecí (§ 654 odst. 2 ObčZ). Plynulý běh promlčecí lhůty může být též narušen překážkami, které způsobí stavení nebo přerušování prekluzivní lhůty. Prekluzivní lhůta neběží např. mezi manželi po dobu trvání manželství, po dobu jednání o uzavření mimosoudní dohody mezi věřitelem a dlužníkem, či

¹⁰⁶ SVOBODA, K. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J., FIALA, J. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Str. 1635-7.

¹⁰⁷ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 410.

¹⁰⁸ SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského. Díl I.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Str. 54.

(v rozporu s dosavadní právní judikaturou¹⁰⁹) též po dobu, kdy osoba, u níž to zákon vyžaduje, neměla stanoveného zákonného zástupce nebo opatrovníka.

¹⁰⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6.1998, sp. zn. 3 Cdon 327/96. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 7. 12. 2016] [ASPI ID: JUD12335CZ]

8. Vydržení

Mezi instituty soukromého práva, jež bezprostředně souvisí s plynutím času, řadíme bezpochyby i institut *vydržení*. Jedná se o starobylý institut, který zastával své místo již v dobách antického Říma, neméně významným je však i v dnešním právu. V počátcích římského práva postačovala pro vydržení pouze samotná držba po určitou dobu, později přibyly další podmínky, jako je např. poctivost držby.¹¹⁰ Úprava vydržení se již v období římského práva značně vyvíjela, a to až do podoby, jak ji známe dnes.¹¹¹

Vydržení způsobuje změnu v osobě subjektu vlastnického (ale i jiného, viz dále) práva, k níž dojde v důsledku uplynutí zákonem stanovené doby, po kterou je vydržená věc nepřerušeně držena poctivým držitelem, jenž tak činí v omluvitelném právním omylu, že je vlastníkem této věci.

Vydržení je jedním ze způsobů originárního nabytí vlastnického práva (tj. nabytí vlastnického práva nezávisle na vůli původního vlastníka či nabytí vlastnického práva k věci, jež neměla předchozího vlastníka, protože ani nebyla věcí v právním smyslu).

O vydržení hovoříme pouze v souvislosti s věcnými právy, nejčastěji s vlastnickým právem. V některých případech je však možné vydržet i některá práva k věci cizí (§ 988 odst. 1 ObčZ).

Úpravě nabývání a pozbývání vlastnického práva, resp. jeho ochraně, je v souladu s čl. 11 LZPS věnována značná pozornost, a to především ve prospěch vlastníka věci. Institut vydržení tak znamená značný průlom do vlastnického práva vlastníka, když umožňuje po uplynutí určité doby a splnění dalších zákonných podmínek přechod vlastnického práva jiné osobě nezávisle na vůli předchozího vlastníka. Účelem vydržení je vyřešit stav, kdy je držba fakticky oddělena od vlastníka, přičemž držitel drží věc (resp. právo) jakou svou vlastní.

¹¹⁰ V podrobnostech srov. PETR, B. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. Praha: C.H.Beck, 2011. Str. 46-47.

¹¹¹ ŠTĚTINOVÁ, V. Vydržení v římském právu a dnes. In: *Soudobé reflexe římského práva: římské právo v moderních kodifikacích*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2015. Str. 117.

Stejně jako promlčení a prekluze je i vydržení složenou právní skutečností, jež způsobuje právní následky v podobě vzniku a zániku práv a povinností. Vydržením na jedné straně zaniká vlastnické právo původního vlastníka, na druhé straně vzniká originálně právo vlastníka nového, jenž byl původně v postavení poctivého držitele. K vydržení musí tedy přistoupit následující skutečnosti: uplynutí času v podobě doby, nekonání původního vlastníka a naopak konání osoby, jež má věc u sebe, v podobě domnělého oprávněného výkonu vlastnického práva k této věci.

8.1. Předmět vydržení

V zásadě je možno vydržet jakoukoli věc v právním smyslu, jež může být předmětem vlastnictví.¹¹² Toto konstatování však není zcela přesné, neboť současný občanský zákoník vychází z pojetí, že předmětem vydržení není věc jako taková, nýbrž vlastnické právo k této věci (§ 1089 ObčZ).

Dále občanský zákoník vychází ze širokého pojetí pojmu „věc“, když považuje za věc cokoli, co je odlišné od osoby a zároveň slouží potřebě lidí (§ 489 ObčZ). Tradičně jsou věci děleny na hmotné a nehmotné a na věci movité a nemovité (§ 498 ObčZ). Hmotnou věc chápeme jako samostatný předmět, jenž je součástí vnějšího světa, který můžeme nějakým způsobem fyzicky ovládat. Naproti tomu za nehmotnou věc považujeme věci, jež nemají hmotnou podstatu, především pak práva, pokud to jejich povaha připouští. Pro nemovité věci obsahuje občanský zákoník taxativní výčet, kam zahrnuje pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením a věcná práva k nim, věci, jež podle jiného právního předpisu nejsou součástí pozemku, ale nelze jich bez porušení jejich podstaty přenést z místa na místo, a dále práva, o nichž tak stanoví zákon (§ 498 odst. 1 ObčZ). Příkladem věci, kterou za nemovitou věc označí zákon, je např. právo stavby (§ 1242 ObčZ). Ostatní věci jsou věci movité (§ 498 odst. 2 ObčZ).

¹¹² ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 419.

Věcná práva (*iura in rem*) řadíme do kategorie absolutních majetkových práv. Adjektivum *absolutní* odkazuje na fakt, že tato práva působí tzv. *erga omnes* (proti všem), ostatní tedy mají povinnost držet se jakýkoli zásahů či rušení výkonu věcného práva osoby, jíž právo náleží. Oprávněná osoba přitom disponuje tzv. „právním panstvím nad věcí“, jež spočívá v možnosti podle své vůle s věcí nakládat způsobem, který však nesmí nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných (srov. § 1012 ObčZ).¹¹³ Předmětem věcných práv jsou vždy věci v právním smyslu (srov. § 489 ObčZ).

Věcná práva dělíme na právo vlastnické a věcná práva k věcem cizím (*iura in re aliena*). Věcná práva k věci cizí poskytují oprávněnému (jenž je osobou odlišnou od vlastníka) možnost v mezích zákona nakládat s individuálně určenou věcí bezprostředně a přímo jako vlastník, avšak pouze ve zvlášť vymezeném rozsahu nakládání, jenž závisí na obsahu oprávnění vyplývajícího z takového věcného práva k věci cizí.¹¹⁴ Občanský zákoník řadí mezi tyto věcná práva k věci cizí: právo stavby (§ 1240 a násl. ObčZ), věcná břemena (tj. služebnosti a reálná břemena; § 1257 a násl. ObčZ), zástavní a podzástavní právo (§ 1309 ObčZ), zadržovací právo (§ 1395 a násl. ObčZ) a předkupní právo (§ 1124, § 1125, § 2144 ObčZ).

Zvláštním případem věcného práva k věci cizí je *držba* ve smyslu práva držby náležející osobě odlišné od vlastníka, jež je někdy vnímáno jako samostatné věcné právo.¹¹⁵ Právní teorie se neshoduje v názoru, kam tzv. „nevlastnickou držbu“ zařadit, neboť není jednotná v klasifikaci právní povahy držby jako takové.¹¹⁶ Občanský zákoník zavádí v inspiraci prvorepublikovým vládním návrhem občanského zákona z r. 1937¹¹⁷ jednotné pojetí držby, jež v sobě zahrnuje nejen držbu věci samé, ale i držbu vlastnického práva. Tato koncepce na

¹¹³ V podrobnostech srov. ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2015. Str. 29-30.

¹¹⁴ ŠVESTKA, J. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2015. Str. 24-5.

¹¹⁵ KORBEL, F., PRUDÍKOVÁ, D. Dopady nového občanského zákoníku do veřejného práva. *Správní právo*, 2013, **46**(7-8). Str. 498

¹¹⁶ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2015. Str. 99.;

obdobně ŠVESTKA, J. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2015. Str. 25-6.

¹¹⁷ Senát Národního shromáždění R. Čs. roku 1937. IV. volební období. Tisk 425. [online]. [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_01.htm/

první pohled zjednodušuje zákonnou ochranu držby i vydržení, avšak znamená zásadní odklon od přirozeného právního vývoje vlastnického práva, který z důvodu nutnosti odlišení stavu faktického od stavu právního ve vytvoření institutu držby vyústil.¹¹⁸

Obecně držbu můžeme definovat jako faktický výkon práva, který spočívá v nakládání s věcí, osobou, která je (příp. se domnívá, že je) vlastníkem věci, jestliže tak činí *pro sebe* (§ 987 ObčZ). Držba v sobě tedy zahrnuje jednak složku faktického ovládnutí věci (*corpus possessionis*), jedna složka vůle činit tak pro sebe (ve svém zájmu) jako vlastník (*animus possidendi*). Zde pro úplnost zmíníme i tzv. „detenci“, jež spočívá ve faktickém ovládnutí věci osobou, která není, ani se nepovažuje za vlastníka, chybí tedy *animus possidendi* (např. nájemce vůči předmětu nájmu).

Právní teorie důsledně rozlišuje držbu vlastnickou a držbu nevlastnickou. Zatímco právo držet je ve své podstatě pouze jedním z mnoha oprávnění, jež může vlastník věci při nakládání s věcí vykonávat, pokud jde o držbu nevlastnickou, tj. držbu nevlastníka, je její povaha předmětem sporů mnoha generací právníků. Teoretická konstrukce vydržení nakládá s držbou jako s určitým faktickým stavem, jež se blíží vlastnickému právu k věci, kdy poctivý držitel vykonává své domnělé vlastnické právo po určitou, právem stanovenou dobu. Následkem takové nepřerušené poctivé držby za splnění dalších zákonem stanovených podmínek dojde k vyrovnání stavu faktického se stavem právním, kdy vlastnické právo původního vlastníka věci zanikne, zatímco vlastnické právo k téže věci v důsledku vydržení vznikne původnímu držiteli, jenž se tak stane novým vlastníkem věci.

Držba přichází úvahu pouze u práv majetkových, a to takových, která jsou převoditelná na jiného, a která připouští trvalý nebo opakovaný výkon (§ 988 ObčZ). Předmětem držby ani vydržení tedy nemohou být především osobní práva, a z majetkových ani právo dědické, ani práva závazková. Z předchozího lze dovodit, že držet lze většinu práv věcných, a to především právo vlastnické, anebo právo, jež odpovídá věcnému břemeni. Na tomto místě se nabízí otázka, zda je možno držet i práva, jež odpovídají osobním služebnostem. Osobní služebnosti jsou jedním z druhů věcných břemen, jež je zřízena ve prospěch určité osoby.

¹¹⁸ BĚLOVSKÝ, P. Kontext držby a vydržení vlastnického práva v novém občanském zákoníku. *Jurisprudence*. 2014, 23(1). Str. 35-40.

Osobní služebnosti sice umožňují trvalý či opakovaný výkon, avšak jejich výkon je vázán výhradně na osobu, již osobní služebnost náleží. Z toho vyplývá, že osobní služebnosti nesplňují požadavky na předmět držby, neboť je nelze převést na jiného (srov. § 988 odst. 1 ObčZ). Podle důvodové zprávy je však třeba vycházet ze skutečnosti, že všechny služebnosti jsou předmětem vydržení podle speciálního ustanovení (k ustanovení § 988 odst. 1 ObčZ), i osobní služebnosti jsou v důsledku toho předmětem držby (§ 1260 věta první ObčZ).¹¹⁹

Sama skutečnost, že osoba po určitou dobu užívá jistou věc, nemusí znamenat, že se jedná o vydržení vlastnického práva. Vždy je potřeba hodnotit úmysl osoby, jež věc užívá, ve vztahu k předmětu držby. V případě, kdy osoba užívá cizí věc, např. pozemek, v domnění, že věc vlastní, může dojít k vydržení práva vlastnického. V jiném případě osoba projíždí přes tentýž pozemek v domnění, že jí náleží právo vyplývající ze služebnosti cesty. Takové jednání může vést k vydržení služebnosti, resp. k nabytí práva ke služebnosti vydržením (srov. § 1260 ObčZ).

Vlastnické právo je základním věcným právem.¹²⁰ Vlastnit je možno téměř jakoukoli věc, hmotnou i nehmotnou. Existují však věci, jež jsou z vlastnického práva zcela vyňaty, nebo věci, k nimž je vlastnické právo vyhrazeno pouze určitým subjektům (stát, obec, určené právnické osoby, občané České republiky, srov. čl. 11 LZPS), příp. věci, jež jsou zvláštním zákonem vyloučeny z právního styku. Mezi věci, jež jsou vyloučeny z právního styku (obchodu), a jež označujeme jako *rei extra commercium* (neboli „věci z obchodu vyloučené“), řadíme např. drogy. Dále rozlišujeme věci, s nimiž je podle zvláštního zákona omezena dispozice, např. zbraně a střelivo.¹²¹ Občanský zákoník dále považuje za věc v právním smyslu pouze takové přírodní síly, které jsou ovladatelné, a se kterými se obchoduje (§ 497 ObčZ). *A contrario*, z právního obchodu jsou tedy vyňaty i neovladatelné přírodní energie, jako je např. vzduch, tekoucí vody. Zcela specifickou kategorií jsou pak předměty, jež

¹¹⁹ Důvodová zpráva NOZ - konsolidovaná verze. In: *Obcanskyzakonik.justice.cz* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-09-08]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. Str. 330.

¹²⁰ ŠVESTKA, J. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2015. Str. 24.

¹²¹ ZUKLÍNOVÁ, M., THÖNDEL, A. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 386.

občanský zákoník za věci nepovažuje (např. části lidského těla, srov. § 493 ObčZ). Protože tyto věci vykazují výše uvedené zvláštnosti, jež je vylučují z běžného režimu vlastnického práva, nelze hovořit ani o možnosti jejich vydržení.

8.2. Podmínky vydržení

Aby bylo vlastnické právo (příp. služebnost či právo stavby) vydrženo, je potřeba splnit zákonem dané podmínky. Těmito podmínkami jsou: držba osobou odlišnou od vlastníka, dobrá víra držitele, resp. vydržitela, uplynutí zákonem stanovené doby a nečinnost vlastníka v zájmu ochrany vlastnického práva.

Než postoupíme blíže k jednotlivým podmínkám vydržení, je potřeba rozlišit dva druhy vydržení – řádné a mimořádné.

Řádné vydržení předpokládá nepřerušené (srov. § 1093 ObčZ) trvání držby po určitý čas, přičemž taková držba musí být pravá, poctivá a řádná (§ 1085 - § 1094 ObčZ). Nicméně k nabytí vlastnického práva vydržením může dojít i v případě, že držba nesplňuje podmínky řádné držby, pak se bude jednat o vydržení *mimořádné* (§ 1095 ObčZ), jež logicky klade vyšší nároky na podmínky vydržení, konkrétně na délku vydržecí doby.

8.2.1. Držba pravá, poctivá a řádná

Otázka „pravosti“ držby souvisí se způsobem nabytí držby. O pravou držbu se nejedná, pokud se jí někdo ujal potajmu nebo lstí, pokud jednal svémocně (tj. bez vůle dosavadního držitele), příp. pokud někdo pojme úmysl vydržet věc, jež mu byla svěřena pouhou výprosou (§ 993 ObčZ). Pravost držby představuje podstatnou kvalitu držby vlastnického práva pro případy vydržení. Není-li držba pravá, vlastnické právo nelze vydržet (srov. 1090 odst. 1 ObčZ). Vydržet vlastnické právo k věci nemůže ani dědic nebo právní nástupce právnické osoby (ani kdyby drželi poctivě), jestliže nabyli nepravou držbu zůstavitele (§ 1090 odst. 2 ObčZ).

Poctivá držba souvisí především s otázkou dobrých mravů a dobré víry držitele. Zákona č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění k 31. 12. 1965 (dále jen „občanský zákoník z r. 1964“) hovořil o držbě oprávněné (§ 134 odst. 1 občanského zákoníku z r. 1964),

občanský zákoník mluví o „pocitivém držiteli vlastnického práva“ (§ 1089 ObčZ). Držitel je pocitivý, jestliže držbu po celou dobu trvání držby (resp. po celou vydržecí dobu) vykonává z přesvědčivého důvodu v dobré víře, že mu toto právo náleží.¹²² Jedná se tedy o omluvitelný omyl (skutkový, ale i právní) držitele, kdy takový držitel neví, ani mu z okolností není zřejmé, že vykonává právo, které mu nenáleží.¹²³

Jako řádnou (pořádnou) držbu označujeme takovou držbu, která se zakládá na platném právním důvodu (§ 991 ObčZ). Pro účely vydržení jsou pak požadavky na platný právní titul zpřísněny, neboť se musí jednat pouze o takové právní důvody, jež by vedly ke vzniku vlastnického práva, pokud by náleželo převodci nebo by bylo zřízeno oprávněnou osobou (§ 1090 odst. 1 ObčZ, srov. § 991 ObčZ).

K převodu vlastnického práva přitom nedojde především proto, že převodce sám nebyl vlastníkem, neboť platí obecná právní zásada *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*, tj. nikdo nemůže na jiného převést více práv, než mu náleží. Dlužno dodat, že ani tato zásada však není v naší právní úpravě bezvýjimečná, občanský zákoník za přesně stanovených podmínek umožňuje nabytí vlastnického práva i od neoprávněné osoby (srov. institut nabytí vlastnického práva od neoprávněného v ustanovení § 1109 a násl. ObčZ).

8.2.2. Vydržecí doba

Další skutečností (událostí) podmiňující možnost vydržení vlastnického práva, je plynutí času. V případě vydržení hovoříme o tzv. „vydržecí době“, neboť jde o časový úsek, jehož uplynutím zaniká vlastnické právo vlastníka *eo ipso*, a naopak originárně vzniká vlastnické právo k věci držiteli.

¹²² ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 419-420.

¹²³ V podrobnostech k omluvitelnému omylu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1417/2001, část občanskoprávní a obchodní [online]. [cit. 9.12.2016] Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>; usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 50/04 (U 35/33 SbNU 545) [online]. [cit. 9.12.2016] Dostupné z <http://www.usoud.cz/>

K vydržení movitých věcí je zapotřebí nepřerušené držby po dobu tří let, u movitých věcí je délka vydržecí doby desetiletá (§ 1091 ObčZ). Obdobně je k vydržení práv ke služebnosti k věci movité potřeba nepřerušného (ne déle než jeden rok, srov. § 1093 ObčZ) výkonu takového práva po dobu tří let, k věci nemovité po dobu deseti let (§ 1260 ObčZ). Tato pravidla se uplatní na vydržení řádné.

V případě mimořádného vydržení, kdy držitel neprokáže právní důvod své držby, se vydržecí doba zdvojnásobuje, tj. u movitých věcí na šest let, u nemovitých na dvacet let (§ 1195 ObčZ). To však neplatí, byl-li mu prokázán nepoctivý úmysl (§ 1095 věta druhá ObčZ).

Významnou vlastností vydržecí doby je též její kontinuita, resp. nepřerušenosť držby vedoucí k vydržení. K přerušení držby by došlo v případě, že držitel držbu nevykonává po dobu delší než jeden rok, což má podobný následek jako přetržení promlčecí doby – vydržecí doba tedy případně po splnění podmínek započne plynout znovu od začátku (§ 1093 ObčZ).

8.2.2.1. Započtení vydržecí doby

V praxi mohou nastat situace, kdy v průběhu vydržecí doby dojde ke změně v osobě držitele. V takovém případě se do celkové vydržecí doby započítává i doba, po kterou právo držel předchozí poctivý držitel, pokud byla jeho držba řádná (§ 1092 ObčZ). V případě, že držitel poctivě nabyt držbu od předchozího držitele, který držel z titulu, jenž by postačil ke vzniku vlastnického práva podle § 1090 odst. 1 ObčZ, započítá se předchozí vydržecí doba nástupci (§ 1096 odst. 1 ObčZ). Vydržecí doba v případě mimořádného vydržení se započte nástupci předchozího poctivého držitele bez dalšího (§ 1096 odst. 2 ObčZ).

V souvislosti s novou úpravou vydržení obsaženou v občanském zákoníku vyvstává otázka, je-li možno započíst i vydržecí dobu držitele, jež plynula za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964. Pro započtení doby pro účely mimořádného vydržení (§ 1095 ObčZ) zákonodárce v přechodném ustanovení § 3066 výslovně stanovil, že: *„Do doby stanovené v § 1095 se započte i doba, po kterou měl držitel, popřípadě jeho právní předchůdce, věc nepřetržitě v držbě přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona; tato doba však neskončí dříve, než uplynutím dvou let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, jde-li o věc movitou, a pěti let, jde-li o věc nemovitou.“*

Ohledně započtení pro účely řádného vydržení však zákonodárce mlčí. Předchozí právní úprava obsažená v občanském zákoníku z roku 1964 stanovila jako jednu z hlavních podmínek (vedle uplynutí vydržecí doby) vydržení tzv. „oprávněnou držbu“ (§ 134 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964). Oprávněně držel ten, kdo byl se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo náleží (§ 130 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964). Lze mít za to, že kvalitativně obdobnou držbou je v terminologii občanského zákoníku držba poctivá, zásadním rozdílem je ovšem skutečnost, že podle občanského zákoníku musí být držba nejen poctivá, ale i pravá a (pro řádné vydržení) řádná (srov. § 1089 odst. 1, § 1090 odst. 1 ObčZ).¹²⁴ Občanský zákoník však neobsahuje přechodné ustanovení o započtení vydržecí doby pro řádné vydržení uplynulé před 1. 1. 2014. Podle B. Petra lze absenci přechodného ustanovení mezi předchozí a současnou právní úpravou vyřešit dvěma způsoby.¹²⁵ Podle první varianty o započtení vydržecí doby nelze podle občanského zákoníku z roku 1964 vůbec uvažovat, jelikož kvalita oprávněné držby neodpovídá kvalitě držby vyžadované občanským zákoníkem. Druhá varianta připouští započtení předchozí doby oprávněné držby do doby pro mimořádné vydržení. Osobně se přikláním k názoru, že jelikož se cit. přechodné ustanovení blíže nevyjadřuje k požadované kvalitě držby (nýbrž hovoří pouze „o věci nepřetržitě v držbě“) pro započtení předchozí doby držby pro účely mimořádného vydržení, lze dovodit, že se může jednat jak o držbu, jež splňuje podmínky vedoucí k mimořádnému vydržení podle občanského zákoníku, tak o držbu oprávněnou, jež vedla k vydržení podle občanského zákoníku z roku 1964. Současně je ovšem nutno splnit podmínky dané tímto přechodným ustanovením, totiž že k mimořádnému vydržení movité věci nedojde dříve než 1. 1. 2016 a k vydržení nemovité věci 1. 1. 2019 (§ 3066 ObčZ).

8.2.2.2. Stavení vydržecí doby

Podobně jako u institutu promlčení, i v průběhu plynutí vydržecí doby (či před začátkem plynutí) se může vyskytnout překážka, v důsledku jejíž existence vydržecí doba neběží. Takovou překážkou je mimo jiné fakt, že fyzická osoba, jejíž právo by mohlo podléhat

¹²⁴ PETR, B., in SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 - § 1474)*. Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2013. Str. 317.

¹²⁵ PETR, B., in SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 - § 1474)*. Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2013. Str. 328-9.

vydržení, nemá zákonného zástupce či opatrovníka, ač ho mít musí (§ 1094 ObčZ). Tehdy vydržecí doba započne běžet až po odpadnutí překážky, případně přerušeny běh vydržecí doby pokračuje. Osobě, jež měla být zastoupena zákonným zástupcem či opatrovníkem vydržecí doba neskončí dříve, než jeden rok poté, co překážka odpadla. Další překážkou běhu vydržecí doby je vznik či trvání manželství. Vydržecí doba se staví i mezi osobami žijícími ve společné domácnosti (§ 1098 ObčZ).

8.2.3. Nečinnost vlastníka při vydržení

Pro úplnost je třeba doplnit i poslední podmínku vydržení, totiž nečinnost vlastníka ohledně ochrany svého práva. Ačkoli tato podmínka není v zákoně vyjádřena *expressis verbis*, je nepochybné, že vlastníkovým úspěšným uplatněním žaloby (určovací, negatorní či vindikační) držitel takové věci (práva) pozbývá status poctivého držitele. Poctivost držby je přitom vyžadována po celou vydržecí dobu.¹²⁶ Ani v případě, že by nakonec nedošlo k výkonu rozhodnutí, jež navazuje na některou z výše zmíněných žalob, držitel nebude moci vlastnické právo k věci vydržet.

8.3. Mimořádné vydržení

Pomocí institutu mimořádného vydržení může nabýt vlastnického práva i držitel, který není schopen prokázat takový důvod nabytí, který by jinak vedl k nabytí vlastnického práva, tj. držitel, který nemá řádnou držbu. Takový držitel může držet jednak na základě neexistujícího (domnělého, putativního) právního důvodu, jednak na základě sice platného právního důvodu, jehož existenci však nelze prokázat. V případě mimořádného vydržení jsou tedy kladeny nižší nároky na kvalitu držby, postačí, když držitel drží poctivě (viz následující výklad). Tyto nižší nároky jsou ovšem vyváženy mimořádnou, tj. dvojnásobně dlouhou vydržecí dobou (§ 1095 věta první ObčZ).

¹²⁶ TICHÝ, L. in: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. *Občanský zákoník: komentář. Svazek III, (§ 976 až 1474)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Str. 247.

Institut mimořádného vydržení právní úprava občanského zákoníku z roku 1964, jež platila do 31. 12. 2013, neznala. Úprava mimořádného vydržení ideově navazuje na úpravu mimořádné vydržecí doby v císařském patentu č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský (dále jen „obecný zákoník občanský“), jenž byl vydán v roce 1811 pod názvem *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*. Tento zákoník byl recipován v roce 1918 i do československého právního řádu a ve znění pozdějších novel platil na našem území až do 31. 12. 1965. Tehdejší délka mimořádné vydržecí doby pro věci movité činila šest let, pro věci nemovité dokonce čtyřicet let (§ 1472 obecného zákoníku občanského, srov. § 1095 ObčZ; srov. následující kapitola).

8.4. Zákaz vydržení

Předpokladem účinné ochrany subjektivních práv je především faktická možnost bránit se zásahu do takového práva. Je zřejmé, že některé osoby jsou v této možnosti vůči jiným zásadně omezeny, občanský zákoník tedy výslovně vylučuje možnost vydržení vlastnického práva mezi zákonným zástupcem a zastoupeným, mezi opatrovníkem a opatrovancem, příp. poručníkem a poručencem (§ 1097 ObčZ). Na tomto místě je vhodné dodat, že se právní teorie shoduje v názoru, že v důsledku opomenutí zákonodárce není pod zákaz vydržení zahrnut též vztah pěstouna a dítěte svěřené do jeho péče.¹²⁷

¹²⁷ ZUKLÍNOVÁ, M. *Věcná práva v kostce*. Praha: Linde Praha, a. s., 2014. Str. 40.

9. Doložení času

Posledním případem, kdy se občanské právo věnuje právní problematice, jež souvisí s plynutím času, je tzv. „doložení času“. Institut doložení, resp. „uložení času“ (*dies*) je opět znám již z tradičního římského práva.

Jedná se o vedlejší ustanovení v právním jednání, které váže účinky právního jednání na splnění nějaké další v budoucí skutečnosti, v tomto případě tedy na uplynutí času. Pomocí doložky času si strany ujednají, že účinky jejich právního jednání nastanou až od určitého okamžiku, tj. počáteční doby (*dies a quo*), nebo právní účinky dosažením budoucího časového okamžiku skončí, tj. konečné doby (*dies ad quem*).

Podobné – ale jen do určité míry (viz dále) - účinky jako doložení času mají i další vedlejší ustanovení právního jednání – tzv. „podmínky“ (*condicio*). Rozlišujeme podmínky odkládací a rozvazovací. Odkládací podmínka posouvá účinnost právního jednání do okamžiku, než bude podmínka splněna. Splněním rozvazovací podmínky pak naopak dochází k zániku právních následků právního jednání.¹²⁸ I podmínky se mohou vázat na určitý časový okamžik.

Zásadním rozdílem mezi doložením času a podmínkou je to, že u doložení času panuje jistota o tom, kdy budoucí okamžik nastane, popř. aspoň, že nastane. Doložení času je vždy určeno objektivní skutečností, která v budoucnu nastane, nejčastěji stanovením konkrétního dne. V případě podmínky je naopak vždy nejisté, zda nastane, případně kdy nastane.

Z římského práva pochází některé obraty, jež rozlišení *dies a condicia* usnadňují. O doložení času se tedy jedná v těchto případech: *Dies cestu ran, certus quando*, tj. účinek smlouvy je vázán na jistou skutečnost, která v budoucnu nastane, o níž víme i kdy se tak stane (např. 1. ledna 2017). *Dies certus an, incertus quando*, tj. víme, že skutečnost v budoucnu jistě nastane, nevíme ovšem kdy přesně (až jistá osoba zemře). O podmínky pak naopak půjde v následujících situacích: *Dies incertus an, certus quando*, tj. účinky právního jednání jsou

¹²⁸ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. Str. 182-4.

vázány na skutečnost, která není jistá, že v budoucnu nastane, avšak jestliže nastane, víme kdy (až jistá osoba dosáhne věku jednadvaceti let). *Dies incertus an, incertus quando*, tj. nevíme zda, ani kdy jistá skutečnost nastane (až se jistá osoba ožení).¹²⁹

Ačkoli jsou od sebe podmínky a doložení času pojmově odlišeny, je-li doložka času určena počáteční dobou, použije se obdobně ustanovení o odkládací podmínce, stejně tak bude-li doložka času určena konečnou dobou, použije se ustanovení o rozvazovací podmínce (§ 550 ObčZ).

Není vyloučena ani úprava doby účinnosti právního jednání kombinací podmínek a doložení času, např. pokud chtějí strany postavit na jisto, bez ohledu na splnění nebo nesplnění podmínek, že nejpozději k určitému dni účinky právního jednání nastanou.¹³⁰

¹²⁹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. Str. 104-5.

¹³⁰ DOBROVOLNÁ, E. in Lavický, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. Str. 1964.

10. Pohled do zahraničí

Jak předchozí teoretický výklad o reflexi času v právu napovídá, čas jako právně významná právní skutečnost hraje v právu nezastupitelnou roli. Na závěr této práce považuji za vhodné zařadit též stručné srovnání nejvýznamnějších právních institutů, které s časem souvisí – promlčení a vydržení, s právní úpravou některých zahraničních zemí. Vzhledem k částečně společnému historickému vývoji bude jistě zajímavé srovnání s úpravou rakouskou, zástupcem z řad anglosaského typu právní kultury necht' je právní úprava Velké Británie.

10.1. Rakouská právní úprava

Zařazení rakouské právní úpravy do srovnání právní úpravy v oblasti občanského práva není čistě náhodné. Jak již bylo zmíněno výše, Českou a Rakouskou republiku pojí stejné historické právní kořeny, a to např. v podobě císařského patentu č. 946/1811 Sb. zák. soud., v českých zemích tradičně zvaný obecný zákoník občanský, v německy hovořících zemích známý pod názvem *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* (dále jen „ABGB“). Na území Československa platil tento zákoník pod názvem obecný zákoník občanský ve znění pozdějších novel až do 31. 12. 1965, v Rakousku je tento kodex dodnes platným základem právní úpravy občanského práva. Univerzálnost a nadčasovost zákoníku dokládá i fakt, že po více než dvou stech letech od počátku účinnosti ABGB v Rakousku nebylo asi tři čtvrtiny textu dotčeno žádnou z novel (včetně některých ustanovení o promlčení a vydržení, např. § 1451 - § 1457, § 1462, ...).¹³¹ Český občanský zákoník se ideově v mnohém navrácí k právní úpravě platné v období první republiky, tedy do doby, kdy i na našem území platil tento recipovaný kodex, v současné právní úpravě promlčení a vydržení v Rakousku tedy nalezneme mnohé shody.

¹³¹ Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch. *Das Rechtsinformationssystem des Bundes (RIS)* [online]. 2016 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>

V první řadě je důležité podotknout, že ABGB sice rozlišuje mezi institutem promlčení a vydržení, avšak úpravu společně svěřil jedinému dílu, tj. dílu třetím, hlavě čtvrté, zvané *Von der Verjährung und Ersitzung* (§ 1451 - § 1502 ABGB).

10.1.1. Promlčení v ABGB

Podle ABGB promlčení (*Verjährung*) způsobuje zánik práva, které nebylo po určitý zákonem stanovený čas vykonáno (§ 1451 ABGB). V ABGB je výslovně použito spojení „*der Verlust eines Rechtes*“, tj. zánik práva, což by mohlo vést k domněnce, že má promlčení v rakouském právu stejné účinky, jako prekluze v právu českém. Z dalších ustanovení a z výkladu rakouské právní teorie však vyplývá, že promlčením práva zaniká toliko nárok vyplývající z promlčeného práva (pokud bylo promlčení před soudem namítnuto, viz dále), právo samé trvá dál v podobě naturální obligace.¹³² Stejně jako v českém právu tedy splnění závazku (totiž povinnosti) vyplývajícího z promlčeného práva nezpůsobí bezdůvodné obohacení oprávněné osoby (§ 1432 ABGB). K promlčení práva (stejně jako v českém právu) soud *ex officio* nepřihlíží, nýbrž pro zánik práva musí být promlčení dlužníkem (povinným) před soudem namítáno (§ 1501 ABGB).

Podle ABGB podléhají promlčení všechna práva s výjimkou zákonem stanovených (§ 1478 ABGB). Nepromlčují se zejména práva rodinná, osobní, právo dědické nebo nárok na rozdělení společné věci (§ 1481 ABGB)

Obecná promlčecí doba podle ABGB činí třicet let. Kodex však obsahuje řadu případů, na které se vztahuje zvláštní promlčecí lhůta v délce tří let. Ve výjimečných případech je promlčecí lhůta čtyřicetiletá (§ 1485 odst. 1 ABGB). V tříleté promlčecí lhůtě se promlčují např. pohledávky na dodání zboží nebo provedení prací v živnostenském nebo obchodním právním styku, práva na náhradu škody nebo pohledávky z nájemného (§ 1486, § 1489 ABGB). Ve zvláštních předpisech může být stanovena i kratší promlčecí lhůta než tříletá (§ 1491 ABGB).

¹³² Verjährung. *HELP.GV.AT* [online]. 2016 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/99/Seite.991339.html>

I ABGB obsahuje ustanovení o započtení promlčecí doby (§ 1493 ABGB), zastavení promlčení a odložení počátku běhu promlčecí lhůty (§ 1494 ABGB) nebo přetržení promlčení (§ 1497 ABGB).

10.1.2. Vydržení v ABGB

Jak již bylo naznačeno, úprava vydržení v rakouském právu je úzce spjata s institutem promlčení. Tomu nasvědčuje fakt, že ABGB nazývá vydržením (*Ersitzung*) situaci, kdy je promlčené právo následkem zákonné držby přeneseno na jiného (§ 1452 ABGB). Z toho vyplývá, že v rakouském právu podléhá promlčení i vlastnické právo. Vydržení je tedy zvláštním právním následkem promlčení určitého práva, jež je stejně jako v české právní úpravě jedním ze způsobů originárního nabytí práva.¹³³

K vydržení je podle ABGB způsobilý každý, kdo je jinak způsobilý k nabývání (§ 1453 ABGB). Předmětem vydržení potom může být vše, čeho lze nabýt, tedy především právo vlastnické a služebnosti (§ 1455 ABGB). Z možnosti vydržení jsou vyňata práva, jež jsou vyhrazena státu (§ 1457 ABGB).

I rakouská právní úprava zná řádný a mimořádný způsob vydržení.

Podmínkou řádného vydržení je stejně jako dle českého občanského zákoníku držba řádná, poctivá a pravá po zákonem stanovenou dobu (§ 1460 ABGB). Obecná délka vydržecí doby je tříletá, pro nemovité věci třicetiletá (§ 1466, § 1468 ABGB).

Mimořádné vydržení vyžaduje poctivou nepřerušenu držbu po dobu třiceti, resp. čtyřiceti let, a to bez nutnosti doložení titulu držby (§ 1477). Odlišně je pak stanovena vydržecí doba pro věci, jež jsou ve vlastnictví státu či jiných subjektů podle § 1472 ABGB; tato zvláštní vydržecí doba činí šest let pro věci movité a čtyřicet let pro věci nemovité (§ 1472 ABGB).

¹³³ KOZIOL, H. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band I, Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2002. Str. 301.

10.2. Právní úprava ve Velké Británii

Právní řád Velké Británie je zástupcem angloamerického typu právní kultury, jež se řídí tzv. „common law“. Na rozdíl od evropského kontinentálního typu, jež vychází z římskoprávní tradice a jež klade důraz především na psané právo, je common law, tvořeno nejen psaným právem, ale i soudními precedenty a obyčejovým právem. Přes postupné (nicméně pozvolné) sbližování obou typů právní kultury, nalézáme značné rozdíly nejen v systému práva, ale i v právní terminologii. Proto i překlad pojmu „promlčení“ do právního jazyka britského common law není úplně jednoznačný, neboť odpovídá několika anglickým ekvivalentům: *limitation of actions*, *lapse*, *barring by limitation* či *statute of limitation*.¹³⁴ Stejně tak k pojmu „vydržení“ nalezneme rozdílné překlady: *acquisitive praescription*, *praescription* či *long user*.¹³⁵

10.2.1. Promlčení ve Velké Británii

Právní úpravu promlčení ve Velké Británii nalezneme především v zákoně zvaném „*Limitation Act 1980*“ (dále jen „*Limitation Act*“), úpravu smluvních promlčecích lhůt obsahuje „*Arbitration Act 1996*“, některé zvláštní lhůty jsou pak předmětem úpravy zákona *Foreign Limitation Periods Act 1984*.

Na rozdíl od naší právní úpravy je v common law promlčení institutem práva procesního, neboť právním následkem marného uplynutí promlčecí lhůty není zánik nároku či práva, nýbrž zánik možnosti podat žalobu k ochraně subjektivního práva. Stejně jako v českém právním řádu však toto právo uplatnit žalobu nezaniká uplynutím promlčecí lhůty (doby) bez dalšího, nýbrž je nutné před soudem promlčení žaloby namítnout.¹³⁶

¹³⁴ Srov. CHROMÁ, Marta. *Anglicko-český právní slovník*. 3. vyd. Voznice: Leda, 2010;

LE DOCTE, E. *Čtyřjazyčný právní slovník*. Přeložil Michal TOMÁŠEK. Praha: CODEX, 1997. Str. 387.

¹³⁵ BURROWS, A. S. *English private law*. Third edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 281.

¹³⁶ BURROWS, A. S. *English private law*. Third edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1329.

Právní úprava promlčení ve Velké Británii nestanoví obecnou délku promlčecí lhůty. Naopak je vedle možnosti smluvního ujednání stran ponechána úprava zvláštních promlčecích lhůt mnoha zákonům. Příkladem uveďme délku některých zvláštních promlčecích. Žaloby proti méně závažným civilním deliktům (torts) nebo Žaloby na ochranu práv vyplývajících z jednoduchých smluv se promlčí po šesti letech (part I, section 2; Part I, section 5 Limitation Act). Žaloba na náhradu újmy na zdraví se promlčí v tříleté promlčecí lhůtě [Part I, section 11 (1) Limitation Act]. Promlčecí lhůta jednoho roku je stanovena k promlčení žalob na odčinění újmy způsobené urážkou na cti (part I, section 4A Limitation Act). Žalobu na ochranu vlastnického práva v pozemku se promlčí ve lhůtě dvanáct let [Part I, section 15 (1) Limitation Act]. Některá práva jsou přitom z promlčení výslovně vyloučena (např. rodinná práva).¹³⁷ Toto je jen malý výčet zvláštních promlčecích lhůt, jejichž úpravu nalezneme v Limitation Act. Jak již bylo zmíněno výše, v common law existuje značné množství ustanovení, jež upravují zvláštní délku promlčecí lhůty nebo pravidla pro stanovení počátku běhu promlčecí lhůty. Délka promlčecí lhůty však může být i prodloužena vzhledem k silnému postavení soudce, který v soudním řízení právo nejen nalézá, ale i tvoří, popř. může být soudem deklarována nepromlčitelnost určitého subjektivního práva (např. na odčinění újmy na životě).

10.2.2. Vydržení ve Velké Británii

Vydržení je jako tradiční institut soukromého práva součástí právní úpravy zemí kontinentální právní kultury (jako je i Česká republika) znám již od dob římského práva. V common law však žádný obdobný institut, který by způsobil stejné právní následky, tj. zánik práva z důvodu jeho nevykonávání po určitou dobu, neexistuje.

Jedinou výjimkou je možnost „vydržení“ věcných břemen. Za určitých okolností může poctivý „uživatel“ (*long user*), který koná v domnění, že mu právo k věcnému břemeni náleží, takové právo po určité dostatečně dlouhé době nabýt. Podle právní teorie by pak měla stačit

¹³⁷ BURROWS, A. S. *English private law*. Third edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 1329.

doba dvacet let.¹³⁸ Tento koncept však není v common law nikde zakotven a je tak nejspíše na uvážení soudce, jaký postoj k otázce možnosti takového „vydržení“ věcného břemene zaujme.

¹³⁸ BURROWS, A. S. *English private law*. Third edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. Str. 281-2.

Závěr

Čas hraje a vždy hrál v právu velmi zásadní roli. Cílem této práce bylo stručné, avšak výstižné pojednání o institutech občanského práva, jež s časem bezprostředně souvisejí, zasazené v celkovém výkladu o čase jako filosofickém pojmu. Vzhledem ke komplexnosti a obsáhlosti tohoto tématu jsem se zaměřila především na výklad dané problematiky ve světle současného občanského zákoníku.

Po úvodním představení pojmu „čas“ jsem se věnovala krátkému exkurzu do významu času v římském právu, čerpající především z díla významného raně středověkého autora Isidora Sevillského a novoplatonského myslitele Macrobia, kteří se oba, jako velcí učenci své doby, tématem času vedle mnohého dalšího zabývali. Není sporu o tom, že moderní právo v mnohém vychází z (na svou dobu velmi rozvinutého) práva římského, a že v průběhu vývoje současného práva se k mnoha tradičním institutům starověkých Římanů postupně vracíme.

Do svého výkladu o reflexi času v právu jsem zařadila též kapitulu o vzniku současného kalendáře. Ač se toto téma může zdát právu až příliš vzdálené, myslím, že je naopak namístě si připomenout historické souvislosti, jež pojetí počítání a zaznamenávání času, jak jej známe dnes v podobě celosvětově užívaného Gregoriánského kalendáře, předcházelo.

Další část práce již pojednává o významu času v právu. Čas je významnou právní skutečností, jež ovšem prostupuje všemi odvětvími práva, tedy nejen právem občanským, na něž je zaměřena tato práce. V první řadě bylo třeba definovat jednotlivé pojmy a ukázat si možnosti, jak je čas do práva implementován. S ohledem na současnou právní úpravu v občanském zákoníku bylo třeba vysvětlit rozdíl mezi okamžikem a během času, mezi dobou a lhůtou, a dále zasvětit čtenáře do problematiky počítání času v občanském zákoníku. V této souvislosti bych chtěla vyzdvihnout především fakt, že občanský zákoník dostatečně výstižně a důsledně rozlišuje úpravu doby od úpravy lhůty. Občanský zákoník z r. 1964 a další právní předpisy používaly obou výrazů takřka *promiscue*. Jasně rozlišení těchto časových úseků ve spojení s pravidlem stanovujícím konec promlčecí lhůty dle mého názoru přispělo k posílení právní jistoty a ke snazší srozumitelnosti ustanovení, jež s pojmy doba a lhůta pracuje.

V druhé části práce jsem se podrobněji zabývala jednotlivými právními instituty, se kterými čas bezprostředně souvisí – promlčení, prekluzi, vydržení a doložení času.

Promlčení a prekluze jsou v soukromém právu významnými složenými právními skutečnostmi, jež mají jednak v souladu se zásadou *vigilantibus iura* za úkol motivovat oprávněné osoby, aby si střežily svá práva, jednak chránit osoby povinné před neúnosně dlouho hrozícím donucujícím zákrokem ze strany státní moci. Pro snazší přehlednost jsem při výkladu obou institutů zachovala posloupnost výkladu shodnou s posloupností jednotlivých zákonných ustanovení, aby bylo při čtení práce možno současně snadno sledovat i zákonné podklady.

Právní úprava promlčení v občanském zákoníku představuje veskrze komplexní, avšak bohužel nikoli bezchybnou právní konstrukci. Uvítala bych především, kdyby zákonodárce namísto výrazu „promlčení práva“ zakotvil do našeho právního řádu výraz „promlčení nároku“, neboť ten se zdá vzhledem k zamýšleným právním následkům promlčení výstižnější.

Naopak, pro náležitou ochranu subjektivních práv spatřuji velmi přínosnou úpravu stanovení počátku běhu promlčecí lhůty, kdy občanský zákoník opouští princip objektivně stanoveného počátku běhu promlčecí lhůty a naopak se kloní k principu subjektivnímu, resp. subjektivně – objektivizovanému, tj. závislost počátku běhu promlčecí lhůty na vědomosti oprávněného o rozhodných skutečnostech (§ 619 odst. 2 ObčZ). Dá se však předpokládat, že se cit. ustanovení stane v aplikační praxi předmětem nejednoho sporu. V takovém případě pak bude soud muset o začátku běhu promlčecí lhůty nejprve rozhodnout v rámci posouzení předběžné otázky.

Vydržení je dalším neméně významným institutem občanského práva. Ve svém pojednání jsem se opět zaměřila především na výklad problematiky vydržení podle současného občanského zákoníku. Občanský zákoník navazuje v mnohém svou myšlenkou na ideje práva z dob první republiky. I otázka držby a na ní navazujícího vydržení doznala ve srovnání s právní úpravou účinnou před 1. 1. 2014 mnohých změn. Mezi nejvýznamnější řadím sjednocení původní duality předmětu držby podle občanského zákoníku z roku 1964 v jedinou, tj. držbu práva. Dále stanovení vyšších nároků na kvalitu držby vedoucí k řádnému vydržení a v neposlední řadě i renovaci institutu mimořádného vydržení, pro případy, kdy držitel není schopen prokázat právní titul nabytí držby. Jsem toho názoru, že všechny uvedené změny povedou ke snadnějšímu, avšak zároveň spravedlivějšímu využití institutu vydržení.

Svou práci jsem zakončila prací zmínkou o doložení času a podmínkách jako vedlejších ustanoveních právního jednání, jež s problematikou času v právu úzce souvisí.

Na úplný závěr jsem zařadila i stručný vhled do zahraniční právní úpravy institutů promlčení a vydržení v Rakousku a Velké Británii. Není velkým překvapením, že právní úprava obsažená v rakouském civilním kodexu je v mnohém podobná úpravě českého občanského zákoníku. Naopak v britském common law nacházíme mnohé odlišnosti, z nichž nejvýraznější je princip, podle kterého je předmětem promlčení nikoli právo či nárok, nýbrž žaloba sloužící k ochraně subjektivního práva.

Seznam zkratk

občanský zákoník; ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
občanský zákoník z r. 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění k 31. 12. 2013
obecný zákoník občanský	císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, recipován zákonem č. 11/1918 Sb., ve znění k 31. 12. 1965
ABGB	císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, ve znění k 18. 12. 2016
Limitation Act	Limitation Act 1980
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
LZPS	usnesení Předsednictva České národní rady č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění zákona č. 162/1998 Sb.
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky

Seznam použité literatury a právních předpisů

Učebnice, monografie a komentáře

AUGUSTIN sv.. *Vyznání*. 3. vyd. Přeložil Mikuláš LEVÝ. Praha: Kalich, 1992. Studijní texty. ISBN 80-7017-480-3.

BAHNÍK, Václav. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974.

BURROWS, A. S. *English private law*. Third edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0-19-966177-0.

DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.

DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2015. ISBN 978-80-7478-935-9.

ELIADE, Mircea. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování. 2.*, opr. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2009. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-388-9.

FIALA, Josef, KORECKÁ, Věra, HURDÍK, Jan, RONOVSÁ, Kateřina. *Občanské právo hmotné. 3. opr. a dopl. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 288. ISBN 80-7239-111-9.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 6.*, aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-8073-80-454-1.

HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva. 1. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-2102-001-6.

CHROMÁ, Marta. *Anglicko-český právní slovník. 3. vyd.* Voznice: Leda, 2010. ISBN 978-80-7335-248-6.

KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.

KINDL, Milan, ROZEHNAL, Aleš. *Nový občanský zákoník: úskalí věcných práv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-517-3.

KNAPP, Viktor, KNAPPOVÁ, Marta. *Občanské právo hmotné*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-85963-31-0.

KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI, 2005. ISBN 80-7357-127-7.

KNOLL, Vilém (ed.). *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2007*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN: 978-80-7380-107-6.

KOZIOL, H. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band I, Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2002. ISBN 978-32-1414-708-2.

LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.

LAVICKÝ, Petr, POLIŠENSKÁ, Petra. *Judikatura k rekonstrukci. Promlčení a prekluze*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2013, s. 336. ISBN 978-80-7478-057-8.

LAVICKÝ, Petr, POLIŠENSKÁ, Petra. *Judikatura k rekonstrukci. Zánik závazků*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 280. ISBN 978-80-7478-907-6.

LE DOCTE, E. *Čtyřjazyčný právní slovník*. Přeložil Michal TOMÁŠEK. Praha: CODEX, 1997. ISBN 80-85963-09-4.

MACROBIUS, Ambrosius Theodosius. *Saturnálie*. Praha: Herrmann & synové, 2002.

Meritum Občanské právo. 2. Aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-948-7

MIKEŠ, Jiří, DVOŘÁK, Jan, ELIÁŠ, Karel, et. al. *Občanské právo hmotné*. 4. Aktualiz. a dopl. Vyd. Praha: ASPI Publishing, 2005. ISBN 80-7357-127-7.

MIKEŠ, Jiří, DVOŘÁK, Jan , ELIÁŠ, Karel, a kol. *Občanské právo hmotné*. 3. Aktualiz. a dopl. Vyd. Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-86395-28-6.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Pátý díl. C - Čechůvky. V Praze: J. Otto, 1892.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Třináctý díl. Jana - Kartas. V Praze: J. Otto, 1898.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Dvacátý díl. Pohora – Q. v. V Praze: J. Otto, 1903.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Dvacátýsedmý díl. Vůz – Zyzkowski. v. V Praze: J. Otto, 1908.

PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. Praha: C.H.Beck, 2011. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-332-5.

PETR, Bohuslav. *Vydržení v českém právu*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 255 s. ISBN 80-7179-546-1.

SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-758-2.

SELEŠNIKOV, Semen Isakovič. *Člověk a čas: Dějiny kalendáře a chronologie*. Praha: Práce, 1974.

SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. Díl I. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR), ISBN 978-80-7357-616-5.

SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. Díl II. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-616-5.

SPÁČIL, Jiří. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2., dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-385-X.

SPÁČIL, J. et. al. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 - § 1474)*. Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2013. 1280 stran. ISBN 978-80-7400-499-5.

ŠTĚTINOVÁ, Veronika. Vydržení v římském právu a dnes. In: *Soudobé reflexe římského práva: římské právo v moderních kodifikacích*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2015, str. 117-126. ISBN 978-80-87975-29-9.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. (§ 1 až § 654)* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-370-8.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef. *Občanský zákoník: komentář. Svazek III, (§ 976 až 1474)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-546-7.

TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 390 s. ISBN 978-80-7400-483-4.

WEINHOLD, Daniel. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 284 s. ISBN 978-80-7400-576-3.

ZUKLÍNOVÁ, M. *Věcná práva v kostce*. Praha: Linde Praha, a. s., 2014. 232 s. ISBN 978-80-7201-946-5.

Odborné články

BĚLOVSKÝ, Petr. Kontext držby a vydržení vlastnického práva v novém občanském zákoníku. *Jurisprudence*. 2014, **23**(1). Str. 35-40.

KORBEL, František; Dana PRUDÍKOVÁ. Dopady nového občanského zákoníku do veřejného práva. *Správní právo*, 2013, **46**(7-8). Str. 491-512. ISSN 0139-6005.

SVOBODA, Karel. K charakteru obecné promlčecí lhůty. *Jurisprudence*. 2012, **21**(3). Str. 3-7. ISSN 1802-3843.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 1974, sp. zn. 3 Cz 66/74

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 1998, sp. zn. 3 Cdon 327/96

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 29 Odo 100/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1929/97

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1110/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2061/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1417/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2005, sp. zn. 25 Cdo 2749/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 33 Odo 336/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. 33 Odo 630/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 29 Odo 100/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2007, sp. zn. 26 Odo 683/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. 25 Cdo 2592/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2008, sp. zn. 33 Cdo 848/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 29 Odo 100/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2649/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3512/2008

Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 131/2000

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 50/04

Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 7. 2002, sp. zn. (ÚS) III. ÚS 21/2002

Zákony

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

usnesení Předsednictva České národní rady č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění zákona č. 162/1998 Sb.

císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, recipován zákonem č. 11/1918 Sb., ve znění k 31. 12. 1965

císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, ve znění k 18. 12. 2016

Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník, Senát Národního shromáždění R. Čs. roku 1937. IV. volební období. Tisk 425

Arbitration Act 1996 ve znění k 18. 12. 2016

Foreign Limitation Periods Act 1984 ve znění k 18. 12. 2016

Limitation Act 1980 ve znění k 18. 12. 2016

Elektronické zdroje

TÉGL, Petr. Některé aspekty úpravy veřejných seznamů. *Právní prostor* [online]. [cit.2016-11-20]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nektere-aspekty-upravy-verejnych-seznamu>

Důvodová zpráva NOZ - konsolidovaná verze. In: *Obcanskyzakonik.justice.cz* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-09-08]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Senát Národního shromáždění R. Čs. roku 1937. IV. volební období. Tisk 425. [online]. [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/4vo/tisky/T0425_01.htm/

Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch. *Das Rechtsinformationssystem des Bundes (RIS)* [online]. 2016 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>

Verjährung. *HELP.GV.AT* [online]. 2016 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/99/Seite.991339.html>

Arbitration Act 1996. *Legislation.gov.uk* [online]. [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/section/13>

Foreign Limitation Periods Act 1984. *Legislation.gov.uk* [online]. [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/16/contents>

Limitation Act 1980. *Legislation.gov.uk* [online]. [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/58#commentary-c1893539>

<http://www.nsoud.cz/>

<http://www.nalus.usoud.cz/>

Resumé

Čas a jeho reflexe v právu

Tato diplomová práce se zabývá reflexí času v právní úpravě občanského práva. Cílem této práce je zachytit čas jako veličinu, která ovlivňuje lidský život víc, než kterákoli jiná, a která je jednou z nejdůležitějších právně relevantních událostí, se kterými právo spojuje určité právní následky.

Text práce je rozdělen do devíti kapitol, první čtyři se věnují filosofickému a historickému úvodu k pojmu „čas“, zbylých pět je zaměřeno na působení času v kontextu současného občanského zákoníku.

První kapitola sleduje vnímání času od počátku lidstva, přičemž čerpá především z díla významného rumunského historika a filosofa minulého století - Mircey Eliadea.

Druhá kapitola se věnuje času jako dělitelné veličině a vysvětluje jednotlivé možnosti, jak čas dělit prostřednictvím dnů na delší časové jednotky – roky.

Třetí kapitola pojednává o pojetí času ve starověkém Římě z pohledu velkých učenců své doby – Isidora Sevilského a Ambrosia Theodosia Macrobia. Je zmíněno nejen římské dělení času, ale i vývoj římského kalendáře v až do významných reforem Gaia Julia Caesara a Augusta v prvním století před naším letopočtem.

Čtvrtá kapitola o Gregoriánské reformě kalendáře navazuje na výklad o dalším vývoji kalendáře až do dnešní podoby.

Pátá kapitola má být základním pohledem do problematiky času v právu. Představuje čas jako právní skutečnost, jež v souvislosti s jiným právním jevem způsobuje právní následky. V této kapitole nalezneme též pojednání o zásadě *vigilantibus iura*. Dále se věnuje rozlišení časového okamžiku a běhu času, a ve svém závěru popisuje i počítání času podle občanského zákoníku.

Šestá kapitola je věnována institutu promlčení. Kapitola sleduje posloupnost zákonných ustanovení, když se věnuje nejprve pojmu „námitka promlčení“, dále poskytuje výčet práv, která se promlčují, a uzavírá výkladem o promlčecí lhůtě.

Sedmá kapitola obsahuje výklad pojmu „prekluze“, včetně pojednání o prekluzivní lhůtě.

Osmá kapitola pojednává o předmětu a podmínkách vydržení, jako posledního institutu, jež s během času souvisí.

Devátá kapitola se pak věnuje další otázce, v jejíž úpravě je zmíněn běh času, totiž doložení času.

Poslední kapitola obsahuje stručný vhled do právní úpravy institutů promlčení, prekluze a vydržení v Rakousku a Velké Británii.

Abstract

Time and its reflection in law

Aim of this Master's degree thesis is to explain time as a quantity which influence human's life more than any other and that is one of the most relevant legal events which cause certain consequences in law.

The aim of this work is to capture time as a quantity that influences human life more than any other, and that is one of the most legally relevant facts with which the law attaches certain legal consequences.

The thesis is divided into nine chapters; the first four are devoted to philosophical and historical introduction to the concept of "time", while the remaining five are focused on the influence of time in the context of the current Civil Code.

The first chapter follows the perception of time from the beginning of mankind, deriving primarily from the work of a major Romanian historian and philosopher of the last century - Mircea Eliade.

The second chapter is dedicated to time as divisible quantity and describes the different ways to divide time through the day on a longer term units - years.

The third chapter discusses the concept of time in ancient Rome from the perspective of the great scholars of his time - Isidore of Seville and Ambrosia Theodosius Macrobius. It describes not only the Roman division of time, but also the development of the Roman calendar until major reforms of Gaius Julius Caesar and Augustus in the first century BC.

The fourth chapter about the reform of the Gregorian calendar continues with the explanation of further development of calendar until today.

The fifth chapter introduces the brief excursion into the issue of time in law. It introduce the time as a legal fact that in combination with another legal phenomenon entails legal consequences. This chapter also deals with the principle *vigilantibus iura* which is one of the most important principles of the private law. It also distinguishes the moment in time from the time limit or period, and describes the computation of time under the current Civil Code.

The sixth chapter is dedicated to the institute statute of limitations, which can be defined as a result of the expiration of the limitation period for the exercise of an individual right. Chapter follows the sequence of legal provisions, when the first part is devoted to the concept of "prescription defense", the next one provides a list of subjects to limitation and finally concludes with explanation of the limitation period.

The seventh chapter contains the interpretation of the term "praescription", including explanation of the praescription period.

The eighth chapter discusses the subject and the conditions of acquisitive prescription, as last institute, which with time is related.

The nine chapter is dedicated to other opportunities where the time can be mentioned in law - determination of time.

The last chapter contains a brief insight into the legislation in force of institutes statute of limitation and aquisitive praescription in Austria and Great Britain.

In the matter of reflexion of time in valid civil legislation appears significant influence of General Civil Code of 1811. The grounds of institutes connected with time in Czech civil codex aims to protection of the good faith and improvement of transparency and clarity of the different legal rules. The author of this thesis especially agrees with the strict distinguishing between concept of periods and time limits. I also admit renovation of the institute of extraordinary acquisitive praescription and principle of the subjectively determined the beginning of the time limit.

Klíčová slova

čas, běh času, časový okamžik, promlčení, prekluze, vydržení, doložka času

Key words

time, time limit, period, moment in time, statute of limitation, praescription, acquisitive praescription, determination of time